

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Pedagogikos katedra

**VAIKŲ, LANKANČIŲ ŠILALĖS RAJONO VAIKŲ DIENOS
CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBĖS**

Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos

baigiamasis darbas

Darbo autorius

Darbo vadovas

HMIŠE18 mg. Inga Ežerskienė

prof. dr. Rasa Braslauskienė

Klaipėda, 2020

**KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS**

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

.....Inga Ežerskienė.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

„Vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės“.....
(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

.....
(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)
(magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo studijų koordinatorius

Baigiamasis darbas įregistruotas
(Reg. Nr., data)
.....
(parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Magistro baigiamąjį darbą ginti
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Oponentu(-ais) skiriu

.....
(įrašyti oponento(-ų) vardą, pavardę)
(data)
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Socialinių įgūdžių klasifikacija. Raudeliūnaitė R., 2006. 19 psl.
- 2 lentelė. Socialinių įgūdžių grupės. Strulienė N., 2007. 21 psl.
- 3 lentelė. Tyrimo eiga (sudaryta autoriaus, 2020). 34 psl.
- 4 lentelė. Tyrime dalyvavusių ŠPS demografinės charakteristikos (sudaryta autoriaus, 2020). 35 psl.
- 5 lentelė. Tyrime dalyvavusių SD demografinės charakteristikos (sudaryta autoriaus, 2020). 39 psl.
- 6 lentelė. Vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos. 42 psl.
- 7 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesas vaikų dienos centre. 43 psl.
- 8 lentelė. ŠPS vykdoma ugdomoji veikla vaikų dienos centre. 44 psl.
- 9 lentelė. ŠPS ugdomosios veiklos metodai vaikų dienos centre. 46 psl.
- 10 lentelė. Komandinio darbo įgyvendinimas vaikų dienos centre. 47 psl.
- 11 lentelė. ŠPS nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymosi galimybes vaikų dienos centre. 48 psl.
- 12 lentelė. ŠPS nuomonė apie veiklos tobulinimo galimybes dienos centre. 49 psl.
- 13 lentelė. Problemos, su kuriomis susiduria dienos centrą lankantys vaikai. 51 psl.
- 14 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesas vaikų dienos centre. 53 psl.
- 15 lentelė. SD vykdoma ugdomoji veikla vaikų dienos centre. 54 psl.
- 16 lentelė. SD taikomi ugdomosios veiklos metodai vaikų dienos centre. 56 psl.
- 17 lentelė. SD įgyvendinamas komandinis darbas vaikų dienos centre. 57 psl.
- 18 lentelė. SD nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes vaikų dienos centre. 59 psl.
- 19 lentelė. SD veiklos tobulinimo galimybės ugdant vaikų socialinius įgūdžius. 60 psl.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Vaikų dienos centro funkcijos. Sudaryta autorės 2019 m. 24 psl.

SANTRAUKA

Ežerskienė I. Vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės. Darbo vadovas prof. dr. Braslauskienė R., Klaipėdos universitetas, Klaipėda, 2020, 76 psl.

Raktažodžiai: vaikų dienos centras, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės.

Temos aktualumas. Pagrindinis švietimo strategijos 2013 – 2020 metų (2014) strateginis tikslas yra <...>ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Tačiau trūksta vaikų ir jaunimo užimtumo programų ir konkrečių paslaugų, dienos centrų, kitų vaikų papildomo ugdymo įstaigų. Neišspręstos vaikų ir jaunimo vasaros poilsio ir užimtumo problemos. Lietuvoje mokyklinio amžiaus vaikams socialinę priežiūrą, psichologinę pagalbą ir ugdymą teikia vaikų dienos centrai.

Mokslinė problema. Mokslinių tyrimų, analizuojančių socialinių įgūdžių ugdymo proceso dinamiką ir ugdymo(si) galimybes dienos centruose yra nepakankami. Tai suponuoja darbo *mokslinę problemą* – kokios vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?

Darbo objektas: vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės.

Darbo tikslas – atskleisti vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes teoriniu pagrindu.
2. Ištirti švietimo pagalbos specialistų (socialinių pedagogų, psichologų) nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų, ugdymo(si) galimybes.
3. Ištirti socialinių darbuotojų nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų, ugdymo(si) galimybes.
4. Pateikti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo(si) dienos centruose rekomendacijas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, gautų duomenų (content) turinio analizė.

Tyrimo dalyviai: tyrime dalyvavo trys Šilalės rajono „X“ vaikų dienos centro švietimo pagalbos specialistai ir penki Šilalės rajono „Y“ vaikų dienos centro socialiniai darbuotojai.

Pagrindinės išvados:

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, kad dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų tikslas yra palaikyti ir atstatyti šeimų savarankiškumą atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame šeimos gyvenime reikalingas funkcijas, ugdyti vaikų socialinius įgūdžius taip užkirsti kelią galimoms problemoms ateityje vaiko asmeniniame ir profesiniame gyvenime. Vaikų dienos centro darbuotojai (švietimo pagalbos specialistai (socialinis pedagogas, psichologas) ir socialinės srities specialistai (socialinis darbuotojas) dirbdami dienos centre ir ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, nustato vaiko individualius poreikius, sudaro individualų pagalbos planą, skatina, motyvuoja vaiką dalyvauti pagalbos procese, moko vaiką kaip įveikti gyvenimiškas problemas, parenka darbo metodus atsižvelgdami į individualius vaiko poreikius. Socialinių įgūdžių ugdymas įgyvendinamas per individualų darbą, darbą su grupe ir komandinį darbą su vaiku ir kitais specialistais. Vaikų dienos centre vaikų socialiniai įgūdžiai ugdomi individualių konsultacijų metu, taikant socialinių įgūdžių ugdymo programas, per sociokultūrinę veiklą, į socialinių įgūdžių ugdymo procesą įtraukiant tėvus, kitus specialistus, dirbančius vaikų gerovės srityje.

2. Atlikus kokybinį tyrimą ir remiantis švietimo pagalbos specialistų (socialinių pedagogų, psichologų) nuomone, nustatyta, kad dienos centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos. Švietimo pagalbos specialistai dirbdami vaikų dienos centre nurodė, kad vaikai, lankantys Šilalės rajono dienos centrus susiduria su socialinių įgūdžių trūkumu, bendravimo, savarankiškumo, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoka, emociniais ir mokymosi sunkumais. ŠPS tikslas yra padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. ŠPS pažymėjo, kad užtikrina socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes taikydami socialinių įgūdžių ugdymo programas, teikdami psichologines konsultacijas, dirbdami individualiai su vaiku ir su grupe. Dienos centre sudaromos sąlygos vaikų pamokų ruošai, ugdomi maisto gamavimo įgūdžiai, vykdoma įvairi kūrybinė ir sportinė ugdymoji veikla, organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos.

3. Atlikus Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų kokybinį tyrimą, ištirta socialinių darbuotojų nuomonė apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos

centrus, ugdymo(si) galimybes. Tyrimo metu išryškėjo vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos – tai socialinių įgūdžių stoka, emociniai sunkumai, mokymosi sunkumai. SD ugdomoji veikla dienos centre įgyvendinama, dirbant individualiai su vaiku ir su grupe, vaikams dalyvaujant įvairiuose socialinius įgūdžių ugdymo užsiėmimuose, jie turi galimybę pasireikšti kūrybinėje veikloje, teikiama pagalba pamokų ruošoje, organizuojamos tikslingas užimtumas, ekskursijos, žygiai, vasaros stovyklos, į dienos centrą kviečiami svečiai, kurie dalinasi su vaikais savo patirtimi. Siekdami bendro tikslo, ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, kaip vienas kito veiklą papildantys ir vienas kito veikla besiremiantys specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje.

SUMMARY

Ežerskienė I., „Opportunities for Developing Social Skills of children Attending Children’s Day Centers in Šilalė District”. Labour leader Prof. Dr. Braslauskienė R., Klaipėda University, Klaipėda, 2020, 76 Page.

Keywords: children’s day centre, social skills development opportunities.

Relevance of the topic. The main strategic objective of the education strategy 2013 – 2020 (2014) is to “develop a dashing and independent person, responsible and independent, who responsibly and in solidarity to build his future, Lithuania and the world. However, there is a lack of employment programmes and specific services for children and young people, day centres, and other children’s supplementary education institutions. The summer holidays and employment problems of children and young people have not been resolved. In Lithuania, social care, psychological support and education for school–age children are provided by children’s day centres.

Scientific problem. Research analysing the dynamics of the process of developing social skills and the possibilities of education in day centres is insufficient. This presupposes a scientific problem of work – what are the opportunities for children visiting children’s day centres in Šilalė district for the development of social skills?

Subject of work: Opportunities for children attending children’s day centres in Šilalė district, social skills development(s).

The purpose of the work is to reveal the possibilities of developing social skills for children attending children’s day centres in Šilalė district.

Task of work:

1. Analyze the possibilities of developing social skills children attending children’s day centres in Šilalė district on a theoretical basis.
2. To explore the views of educational aid specialists (social educators, psychologists) about the educational opportunities of children attending children’s day centres in Šilalė district.
3. Explore the views of social workers about the educational opportunities of children attending children’s day centres in Šilalė district.
4. Make recommendations for children’s social skills development in day centres.

Research methods: analysis of scientific literature and documents, semi – structured interviews, content analysis.

Participants in the study: The study involved three education support specialists at Šilalè District X Children's Day center and five social workers at The Y Children's day Center in Šilalè District.

Main findings:

1. An analysis of scientific literature and documents has shown that the purpose of social services provided in day centres is to maintain and restore the autonomy of families by performing the various functions required in society or personal family life, to develop children's social skills, thereby preventing potential problems in the child's personal and professional life in the future. Staff of the Children's Day Centre (education aid specialists (social educator, psychologist) and social professionals (social worker) working in the day centre and developing children's social skills, identify the individual needs of the child, draw up an individual assistance plan, encourage, motivate the child to participate in the assistance process, teach the child how to overcome life problems, choose working methods according to the individual needs of the child. The development of social skills is implemented through individual work, working with the group and teamwork with the child and other professionals. At the Children's day Centre, children's social skills are developed through individual consultations, social skills development programmes, sociocultural activities, involving parents, other professionals working in the field of child welfare in the process of developing social skills.

2. A qualitative study and based on the opinion of education aid specialists (social educators, psychologists) have shown that in day centers children are not only cared for, but also socialized, provided with psychological support, help in the preparation of lessons, meals and other services. Education aid specialist at the Children's Day Centre indicated children attending day centers in Šilalè district face a lack of social skills, lack of communities, autonomy, daily life skills, emotional and learning difficulties. The purpose of ŠPS is to help children adapt in society, community, educational establishment, other social institutions performing educational functions, making more rational use of all the opportunities offered to develop, learn and grow as independent citizens. The ŠPS noted that it provides opportunities for the development of social skills through social skills development programmes, psychological counselling, individual work with the child and with the group. The day center provides opportunities for children's lesson preparation, training of cooking, various creative and sports educational activities, and sightseeing, educational and entertainment trips.

3. After a qualitative study of social workers of children's day centers of Šilalè district, the opinion of social workers about the educational opportunities of children attending children's day centers of Šilalè district was investigated. The study highlighted the problems of

children attending the children's day center – such as lack of social skills, emotional skills, emotional difficulties, learning difficulties. SD educational activities in the day center are implemented, working individually with the child and the group, with the participation of children in various social skills training activities, they have opportunity to experience creative, provide assistance in the preparation of lessons, organize targeted employment, excursions, hiking, summer camps, guests invited to the day center, who share their experiences with children. In order to achieve a common goal, professionals working closely with each other work together to develop children's social skills as complementary and supportive.

TURINYS

IVADAS	12
I. VAIKŲ, LANKANČIŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) TEORINĖ ANALIZĖ	17
1.1.Socialinių įgūdžių sampratos apibrėžtis.....	17
1.2. Vaikų dienos centrų veiklos specifika bei teikiamų paslaugų ypatumai.....	21
1.3.Dienos centrų specialistų (švietimo pagalbos specialistų ir socialinio darbuotojo) pagalba vaikų socialinių įgūdžių ugdymui(si).....	25
II. VAIKŲ, LANKANČIŲ ŠILALĖS RAJONO VAIKŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBIŲ EMPIRINIS TYRIMAS	32
2.1.Tyrimo metodika.....	32
2.2.Tyrimo etika.....	37
III.VAIKŲ, LANKANČIŲ ŠILALĖS RAJONO VAIKŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBIŲ REZULTATŲ ANALIZĖ	49
3.1 Dienos centrų švietimo pagalbos specialistų (socialinio pedagogo, psichologo) nuomonės apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes, rezultatų interpretacija.....	49
3.2 Dienos centrų specialistų (socialinio darbuotojo) nuomonės apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes, rezultatų vertinimas.....	47
DISKUSIJA	58
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS	63
LITERATŪRA	65
PRIEDAI	70

IVADAS

Temos aktualumas. Pagrindinis švietimo strategijos 2013 – 2020 metų (2014) strateginis tikslas yra <...> ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Pagrindinius valstybės poreikius įvardija Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija Lietuva 2030“, kurioje pažymima, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, besimokanti. Kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas (*Švietimo strategija 2013 – 2020*, 2014), Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vaiko aprūpinimo srityje Lietuva pasuko valstybės atsakomybės mažinimo linkme. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2018 m. pradžioje šalyje veikė 369 vaikų dienos centrai, kuriuos lankė 9348 vaikai. Socialinę riziką patiriančių šeimų Lietuvoje 2018-aisiais buvo 9235, o jose augo 17 430 vaikai. Trečdalis visų Lietuvos vaikų gyvena tik su vienu iš tėvų, o ketvirtadalis skursta – nepaisant to, deja, VDC paslaugų poreikis tenkinamas gana simboliškai. Lietuvoje trečdalį vaikų dienos centrų (123) įsteigė savivaldybės, o likę 66 proc. veikia prie nevyriausybinų organizacijų, religinių bendruomenių ar kitų organizacijų ir įstaigų. Šie skaičiai ne tik byloja apie šalies vaikų gerovės problemas, bet ir leidžia daryti prielaidą, kad rizikos grupės vaikų gerovė nėra prioritetinga sritis. Tokio tipo paslaugos vaikams nėra matomos platesniame kontekste, kaip darbo ir šeimos derinimo, darbo vietų plėtros, bendruomeniškumo, pilietiškumo skatinimo priemonė. Vaiko teisė augti savo šeimoje yra pažeidžiama ne pripažįstant socialines-ekonomines priežastis, o apkaltinant šeimą. Šeimos, kuriose vaikai gyvena rizikos sąlygomis, įvardytos kaip „asocialios“ ir patiria socialinę atskirtį (*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003). LR *Konstitucijoje* (1992) nurodoma, jog šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas, valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Nestabili socialinė ir ekonominė aplinka bei pirminės prevencijos paslaugų šeimoms, auginančioms vaikus, stoka ar jų finansavimo mažinimas lemia plačiai paplitusią vaikų nepriežiūrą, apleistumą ir smurtą prieš vaikus. Esant tokiai situacijai, akivaizdžiai trūksta paslaugų krizėje atsidūrusioms šeimoms ir vaikams, nepakankama esamų paslaugų kokybė (*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003).

Valstybinėje Šeimos politikos koncepcijoje (2008) pažymima, kad šeima – esminis visuomenės gėris, kylantis iš žmogaus prigimties ir grindžiamas savanorišku vyro ir moters santuokiniu pasižadėjimu skirti savo gyvenimą šeiminiams santykiams kurti, užtikrinantis šeimos narių – vyro ir moters, vaikų bei visų kartų gerovę ir sveikos visuomenės raidą, tautos bei valstybės gyvybingumą ir kūrybingumą. Todėl valstybės ir nevyriausybinių institucijų privalo užtikrinti šeimos integralumui palankią aplinką, plėtodamos ir tobulindamos jos teisinę ir socialinę bazę.

1989 m. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos* preambule: „šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti suteikta reikiama apsauga ir pagalba, kad ji galėtų prisiimti visas pareigas visuomenei“, vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą.“

Labai nevienodas atskirų savivaldybių skiriamas socialinių paslaugų vaikui ir šeimai finansavimo dydis. Nemaža dalis savivaldybių nekuria socialinių paslaugų šeimai ir vaikui tinklo, naudojasi tik stacionarių valstybės įstaigų paslaugomis (*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003). Trūksta vaikų ir jaunimo užimtumo programų ir konkrečių paslaugų, dienos centrų, kitų vaikų papildomo ugdymo įstaigų; neišspręstos vaikų ir jaunimo vasaros poilsio ir užimtumo problemos. Vaikas neturi patirti skurdo, suprantant jį kaip esminių poreikių (visaverčio maisto, saugių nuolatinių namų, drabužių, ugdymo priemonių ir sveikatą palaikančių paslaugų) patenkinimo trūkumą ar socialinę atskirtį, galimybių realizuoti įgimus gebėjimus atėmimą ir bejėgiškumą prisitaikant prie besikeičiančių sąlygų (*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003). Visuomenės civilizuotumo lygis, valstybės, tautos autoritetas mūsų dienomis kaip niekada tiesiogiai priklauso nuo vaikų, paauglių ir jaunimo padėties visuomenėje. Akivaizdu, jog nuo vaikystės, paauglystės ir jaunystės problemų sprendimo priemonių, jų išsamumo bei nuoseklumo, priklauso šalies ateitis. Socialinis gyvenimas vyksta bendraujant, o visas bendravimas (vadinasi, ir visas socialinis gyvenimas) yra orientuotas į ugdymą (Dewey J., 2014). *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje* (2003) vienas iš principų yra padėti vaikui tapti kompetentingam rūpintis savimi kasdieniame gyvenime taip pat plėtoti savo socialinius tarpasmeninius santykius ir pasitikėjimą.

Lietuvoje mokyklinio amžiaus vaikams socialinę priežiūrą, psichologinę pagalbą ir ugdymą teikia vaikų dienos centrai, kurie buvo pradėti kurti daugiau nei prieš du dešimtmečius – sprendžiant vaikų gerovės problemas, ypač tų, kurių šeimos yra nepilnos (be vieno iš tėvų), skurdžios, piktnaudžiauja alkoholiu arba turi kompleksinių problemų. Centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos.

Įgyvendindama *Vaiko gerovės 2016–2018 metų* veiksmų plano įgyvendinimo priemonę, kuria siekiama plėsti vaikų dienos centrus savivaldybėse, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir jų šeimoms. Plėtojamos paslaugos vaikams, turintiems raidos problemų. Skatinama, kad šios paslaugos ypač būtų plėtojamos bendruomenėje. Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinių ir vaiko dienos priežiūros institucijų organizavimui. Šios paslaugos plečiamos įgyvendinant visuotinį priešmokyklinį ugdymą ir priežiūrą, sukuriant visiems ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams prieinamų dienos centrų tinklą (*Vaiko gerovės*

valstybės politikos koncepcija, 2003). Vaikų, lankančių dienos centrą, socialinių įgūdžių ugdymas grindžiamas vadovaujantis šiais dokumentais: *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1989)*, *Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas (2006)*, *Įsakymu dėl vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijų patvirtinimo (2015)*, *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (1996)*, *Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007)*, *Vaiko gerovės politikos koncepcija (2003)*.

Problemos ištirtumas. Mokslinių tyrimų, atskleidžiančių socialinių įgūdžių ugdymo svarbą vaikų socializacijos procese yra atlikta tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkų. Biologinės šeimos svarbą ugdant vaikų socialinius įgūdžius savo moksliniuose tyrimuose akcentavo Klimienė A. (2009), Strulienė N. (2007), Eidokaitė D. (2012), Grakauskaitė, V. Kropaitė V. (2004), Jankauskienė I., Grimalauskienė O., Leonienė V., Šarkienė R. (2009), Berns M. R. (2007), Langeveld J. H., Gundersen K. K., Svartdal F. (2012), Heineman Pieper, M. Ph. D., Pieper, J.W. M. D. (2011), Alifanovienė D., Šapelytė O., Bėčiūtė N. (2015). Vaikų, turinčių fizinę negalią socialinių įgūdžių formavimo specifiškumą nagrinėjo Raudeliūnaitė R. (2006), Jurevičienė M., Kaffemanienė I. (2009). Vaikų netekusių tėvų globos socialinių įgūdžių ugdymo svarbą nagrinėjo Samanašonuk K., Gudonis V. (2007), Žalimienė L. (2007), Raudeliūnaitė R., Paigozina R. (2009), Gudžinskienė, V., Barkauskaitė-Lukšienė, Ž. (2013) Delikventinio elgesio vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ypatumus tyrė Narmontienė J. (2007). Praktinių patarimų kaip formuoti socialinius įgūdžius pateikia Argyle M. (1996), Leathard A. (1997), Daušienė D. O., Gudžinskienė V. (2002), Spanjaard H. (2006), Spanjaard H., Creemers J. (2006), Motiejūnienė E., Žadeikaitė, L. (2010), Masiliauskienė E., Griškutė, V. (2010), Šniras Š., Malinauskas R. (2006), Samašonok K., Gudonis V. (2007), Matson J. L. (2017). Vaikų dienos centrų svarbą, ugdant vaikų socialinius įgūdžius, tyrinėjo Satir V. (2004), Masiliauskienė E. (2010), Griškutė V., Pažėraitė E. (2008), Visockytė G. (2011). Railienė A. ir kt. (2012), Gudžinskienė V. ir kt. (2017), atskleidė specialistų socialinių įgūdžių ugdymo patirtis vaikų dienos centre ir konstatavo, kad vaikų dienos centre kasdinių veiklų metu ugdomi vaikų stokojami socialiniai įgūdžiai bei įtvirtinami tie, kuriuos vaikai jau yra įgiję. Tačiau mokslinių tyrimų, analizuojančių socialinių įgūdžių ugdymo proceso dinamiką ir ugdymo(si) galimybes dienos centruose yra nepakankami. Tai suponuoja darbo *mokslinę problemą* – kokios vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?

Darbo objektas – vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės.

Darbo tikslas – atskleisti vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vaikų dienos centrų bei vaikų socialinių įgūdžių ugdymo(si) teorinius pagrindus.
2. Ištirti švietimo pagalbos specialistų (socialinių pedagogų, psichologų) nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.
3. Ištirti socialinių darbuotojų nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.
4. Pateikti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo(si) dienos centruose rekomendacijas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, gautų duomenų (content) turinio analizė.

Darbas grindžiamas šiomis filosofinėmis nuostatomis:

Humanistinė ugdymo nuostata formuoja vieną pagrindinių švietimo sistemos principų – humanizmo principą. Humanizmo filosofijos požiūris yra padėti ugdytiniui išreikšti save ir tapti geresniu žmogumi. Humanistinės pedagogikos nuostata nagrinėja asmenybę kaip holistinį fenomeną jos saviraidos procese (Bitinas B., 2000). Ši idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti ugdytiniams suvokti savo poreikius ir taip skatinti jų asmenybės tapsmą ir sklaidą. Bendradarbiauti su ugdytiniais planuojant veiklą, kad jie pajustų atsakomybę už savo veiklą ir jos rezultatus (Bitinas B., 2013), nes asmenybė pati yra aktyvi, planuojanti ir kurianti, atsakanti už savo veiksmus, siekianti augti ir tobulėti. Vaikų dienos centrai Lietuvoje skiria didelį dėmesį saugiai ir kūrybiškai aplinkai, kurioje kiekvienas vaikas galėtų atsiskleisti, realizuoti savo gebėjimus. Socialiniai pedagogai skatina kiekvieną vaiką laisvai pasirinkti ir formuoti humaniškus santykius. Visas jų dėmesys skiriamas vaikui, jo poreikiams ir gebėjimams. (Leliūgienė I., 2003). Vaikų dienos centro darbuotojai (socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai) turi orientuotis į realias vaiko ir jo šeimos problemas, praktinį jų sprendimą, privalo aprėpti visą žmogaus asmenybę su jo individualiomis savybėmis. Žmogus, anot humanistų, yra vientisa ir sudėtinga asmenybė. Tikima, jog visi vaikai yra geri ir gali realizuoti savo potencialias galimybes, svarbu tik paties asmens motyvai ir aplinkos sąlygos, todėl kuo tinkamesnė socialinė, kultūrinė, buitinė aplinka, tuo daugiau potencialių savirealizacijos galimybių gali žmogus turėti. Vaikų dienos centrų veikla yra individualaus pobūdžio – kiekvienas dienos centras stengiasi kuo geriau tenkinti konkrečios klientų grupės poreikius, todėl sudėtinga būtų bendrais standartais apibrėžti jų veiklą. Svarbu, kad kiekvienas vaikas jaustųsi saugus, mylimas ir gerbiamas, kad būtų skatinamas jo savarankiškumas ir individualumas.

Pragmatistinio ugdymo koncepcija teorija, kuri akcentuoja, kad ugdymas gali būti sėkmingas tik tada, jei jis grindžiamas visapusišku vaiko pažinimu. Teorijos pagrindas – probleminis ugdymas, kurio esmė ta, kad vaikas pats privalo rasti problemą, ją spręsti savarankiškai, taikydamas turimas žinias. Problemos ne teorinės, taikomojo pobūdžio. Daugiausiai dėmesio skiriama integruotam ugdymui. Teorijoje ypač akcentuojamas socializacijos principas, vedantis vaiką į socialinę aplinką, socialinį gyvenimą. Socialinis ugdymas sėkmingas bus tada, kai ugdymo metodai skatins vaikų tarpusavio bendradarbiavimą partnerystės pagrindu, kartu ir individualų vaiko tobulėjimą. Akcentuojamas ugdytojų vaidmuo padedant vaikui suvokti savo tikruosius interesus, atskleisti svarbiausius poreikius, susijusius su ateities planais. Labai svarbi ugdymo formų įvairovė, aktyvus mokymo metodai tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas (Bitinas B., 2000), nes socialinė aplinka formuoja individų mąstymą ir emocines elgesio nuostatas, įtraukdama juos į veiklą, sukeliančią ir sustiprinančią konkrečius impulsus, pagrįstus tam tikrais siekiais ir sukeliančius tam tikrus padarinius (Dewey J., 2014). Vaikų dienos centrai, kaip teigia Malinauskienė E., Griškutė V. (2010), teikia kompleksinę pagalbą, kurios tikslas – organizuoti tinkamą vaikų užimtumą po pamokų, ugdyti vaikų atsparumą socialinės rizikos veiksniams. Vaikų dienos centrai siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvaciją, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio. Vaikams, lankantiems dienos centrą suteikiama psichologų, socialinių darbuotojų ir socialinių pedagogų pagalba.

Darbo struktūra:

Baigiamąjį darbą sudaro santrauka, summary įvadas, trys dalys (teorinė, empirinė ir rezultatų analizė), diskusija, rekomendacijos, išvados, , naudotos literatūros sąrašas, priedai.

I. VAIKŲ, LANKANČIŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Socialinių įgūdžių sampratos apibrėžtis

Socialinių įgūdžių sąvoka apibrėžiama labai įvairiai, nes įvairių mokslo sričių specialistai skirtingai interpretuoja socialinius įgūdžius. Tačiau visi sutinka, kad socialiniai įgūdžiai labai svarbūs šiandienos kasdienybėje. Lekavičienės R., Antinienės D. (2015) teigimu, socialiniai įgūdžiai laikomi socialinės kompetencijos indikatoriumi. Socialinės kompetencijos atsiradimas ir sėkmingų tarpasmeninių santykių sukūrimas yra vieni svarbiausių vaikų vystymosi aspektų (Rachel M. Fenning, Bruce L. Baker ir kt., 2011). Šniras Š. (2005) plačiai nagrinėjęs socialinių įgūdžių sampratą, teigia, jog gana sunku apibrėžti socialinius įgūdžius, nes ši sąvoka susijusi su daugeliu kitų sąvokų (pvz.: suvokimas, asmenybė, požiūris, įvertinimas, kalba, intelektas, aplinkos elgesio sąveika). Vieni autoriai socialinius įgūdžius apibrėžia kaip elgesį ar elgesio normas, kurios atitinka visuomenės lūkesčius: tai automatizuotas būdas adaptyviam ir adekvačiam elgtis, kai elgesio efektyvumą pripažįsta ne tik pats, bet ir kiti individai (Šniras Š., Malinauskas R., 2006). Pasaulinė sveikatos organizacija, kaip teigia Strulienė N. (2007), socialinius įgūdžius apibūdina taip – tai gebėjimas prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis, tai tokie gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realybe. Vosylienė E. (2009) socialinius įgūdžius aiškina kaip verbalinio ir neverbalinio elgesio seką, kuri yra susijusi su aplinkinių elgesiu. Šniro Š., Malinausko R. (2006) teigimu, socialiniai įgūdžiai yra specifinis elgesys, kuris reikalingas, kad individas kompetentingai atliktų užduotį. Socialinių įgūdžių terminas, nurodo konkrečias elgesio formas, kurias asmuo turi įvaldyti tam, kad būtų galima sėkmingai bendrauti socialinėje aplinkoje (susilaikyti nuo grupės spaudimo, prašyti pagalbos spręsti iškilusias problemas) (Langeveld J. H., Gundersen K. K., Svartdal F., 2012). Kita autorių dalis socialinius įgūdžius aiškina kaip tam tikrus asmens gebėjimus. Socialinius įgūdžius išugdęs individas geba prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios socialinės aplinkos, veiksmingai spręsti konfliktus ir kūrybiškai bendrauti, pasirinkti sveiką gyvenimo būdą (Gudžinskienė V., Barkauskaitė-Lukšienė Ž., 2013). Šie įgūdžiai glaudžiai susiję su asmens gebėjimu valdyti socialines situacijas, efektyviai spręsti įvairias gyvenimiškas problemas, sėkmingai adaptuotis naujoje besikeičiančioje aplinkoje, atitinkamai veikti aplinką ar net keisti ją (Raudeliūnaitė R., Paigozina, 2009). Šniras Š., Dumčienė, Dumpliauskas (2007) teigia, kad socialiniai įgūdžiai – tai efektyvus bendravimas ir bendradarbiavimas, savęs pažinimas, gebėjimas reikšti savo nuomone,

gebėjimas paprašyti pagalbos, pasakyti ką jauti. Gudžinskienė, Barkauskaitė-Lukšienė (2013) pagrindiniais socialiniais vaiko įgūdžiais laiko: mokėjimą bendrauti, tinkamą vaiko elgesį, savikontrolę, gebėjimą suvokti jausmus, įveikti stresą. Autorės teigia, kad šie socialiniai įgūdžiai turi būti išugdomi, nes nuo jų priklauso vaiko elgesys, nukreiptas ne tik į save, bet ir į aplinkinius. Dar kita dalis autorių socialinius įgūdžius įvardina kaip asmenybės savybių kompleksą: tinkamas socialinis elgesys leidžia susirasti draugų, rodyti dėkingumą, šypsotis, bendrauti su kitais žmonėmis, demonstruoti pagarbą, pasitikėjimą, imtis tinkamos veiklos, atitinkamai rūpintis kitais, jausti kitų žmonių poreikius, jausmus, pasižymėti empatiją, priimti pasikeitimus, būti sąžiningu, teisingu ir pan. Socialinė-emocinė kompetencija yra esminis veiksnys, skirtas tikslams su visuotinėmis prevencinėis intervencijomis (Celene E. Domitrovich, 2017). Vaitkienienė N. (2013), siaurąja prasme, socialinius įgūdžius įvardina kaip tai, kas padeda žmonėms lengviau prisitaikyti, bendrauti tarpusavyje, o plačiąja prasme – tai yra gebėjimas įsigyti profesiją, susirasti darbą, mokėti elgtis su pinigais, išmintingai pirkti tai, ko labiausiai reikia, ir tvarkytis savo aplinkoje, palaikyti švarą, paisyti higienos reikalavimų (Vaitiekienienė N., 2013). Socialiniai įgūdžiai – socialinio ugdymo procese besiformuojantys teigiami ar neigiami vaiko elgesio bruožai, asmens savybės, savęs pažinimas, bendravimas ir bendradarbiavimas, sprendimų priėmimas vienaip ar kitaip elgtis įvairiose gyvenimiškose situacijose, orientuotis socialinėje aplinkoje (Gudžinskienė V., 2013). Norint, kad susiformuotų teigiama ir sociali vaiko asmenybė, būtina įgyti šiuos įgūdžius. Svarbu yra išmokyti vaikus atsispirti socialiniam spaudimui, padėti pažinti ir įveikti savo psichologines problemas. Socialiniai įgūdžiai turėtų pakeisti informaciją „ką aš žinau“ ir nuostatas bei vertybes „ką aš galvoju, jaučiu, tikiu“ į veiksmus „ką daryti ir kaip daryti“ (Narmontienė J., 2006). Vaikai turėtų išmokyti socialinių įgūdžių, kurie yra naudingi ir reikalingi įvairiose gyvenimo situacijose. Jei vaiko socialiniai įgūdžiai silpnai išugdyti, jis gali patirti problemų mokykloje, asmeniniame gyvenime, o vėliau ir darbe. Net vaikams, kurie neturi elgesio problemų, socialinių įgūdžių stoka trukdo jų sveikai raidai. Vaiko nuomonė apie save, gebėjimas kritiškai mąstyti, bei tinkamai reikšti savo nuomonę, lemia gerą savijautą ir aukštą savivertę ateityje. Vaikų socialinis ir asmenybės vystymasis vyksta socialinės įtakos sąveikoje, biologinio brendimo, ir vaiko dalyvavimo socialiniame pasaulyje ir suteikiamų galimybių savarankiškai (Thomson R., 2020). Socialinių įgūdžių ugdymas yra sudėtinga užduotis, nes bet kuris vaikas gyvenime vienokioje ar kitokioje situacijoje gali išgyventi neigiamus jausmus.

Gudžinskienė V. (2013) pažymi, jog mokslinėje literatūroje be socialinių įgūdžių vartojamos ir asmeninių bei gyvenimo įgūdžių sąvokos. Ruzgienė A., Petružienė S. (2005) įgūdį apibrėžia kaip savotišką motorinį įpratimą, atsiradusį treniruojantis. Dažnai pastebima, kad socialinių įgūdžių ir gyvenimo įgūdžių sąvokos vartojamos, suteikiant joms vienodą prasmę.

Tačiau taip nėra, gyvenimo įgūdžiai vartojami platesnė sąvoka, kurią sudaro asmens ir socialiniai įgūdžiai. Gyvenimo įgūdžiai apibrėžiami kaip individų gebėjimas prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, gebėjimas veiksmingai patenkinti kasdienes poreikis, įveikti problemas. Socialiniai įgūdžiai tai socialinio elgesio forma, verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuria siekiama geresnių tarpusavio santykių ir veiksmingesnės sąveikos (Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas, 2009).

Raudeliūnaitė R. (2006) socialinius įgūdžius grupuoja pagal socialinės sąveikos, apimančias asmens santykį su savimi, kitais žmonėmis, santykį su veikla. Šios socialinės sąveikos leidžia išskirti intrapersonalinius įgūdžius (savęs pažinimas, savęs vertinimas bei savikontrolė), interpersonalinius įgūdžius (kontakto užmezgimas, verbalinio ir neverbalinio kontaktas, tarpusavio sąveikos sukūrimas ir problemų sprendimo įgūdžiai) ir veiklos bei bendradarbiavimo įgūdžius (veiklos organizavimą, palankios veiklos atmosferos kūrimą, veiklos rezultatų vertinimą).

1 lentelė. Socialinių įgūdžių klasifikacija. Raudeliūnaitė R., 2006.

Įgūdžių sritys	Įgūdžių rūšys	Įgūdžių turinio komponentai
Intrapersonaliniai įgūdžiai	Savęs pažinimo	Savistaba
		Savianalizė
	Savęs vertinimo	Savigarba
		Pasitikėjimas savimi
	savikontrolės	Savitvarda
		Savidrausmė
Interpersonaliniai įgūdžiai	Kontakto užmezgimo	Iniciatyvumas
	Verbalinio kontakto	Mandagumas
	Neverbalinio kontakto	Dėmesingumas
	Tarpusavio sąveikos sukūrimo	Empatiškumas
		Tolerancija
	Konfliktų sprendimo	Gebėjimas spręsti problemas
Veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžiai	Veiklos organizavimo	Kryptingumas
	Palankios atmosferos veikloje kūrimo	Pagarba
	Veiklos rezultatų vertinimo	Atsakomybė

Sturlienė N. (2007) analizuodama paauglių probleminio elgesio raišką, išskiria 8 socialinių įgūdžių grupes, bei šioms grupėms būdingus gebėjimus:

2 lentelė. Socialinių įgūdžių grupės. Strulienė N., 2007.

Socialinių įgūdžių grupė	Būdingi gebėjimai
Savęs pažinimas ir savigarba	Tai gebėjimas pažinti ir įvertinti savo asmenybės ypatybes, stiprybes ir silpnybes.
Gebėjimas bendrauti	Užmegzti ir išlaikyti draugiškus ryšius su aplinkiniais, išklausti kitus ir tiksliai išreikšti savo mintis, suprasti kito jausmus ir elgesio motyvus.
Gebėjimas priimti sprendimus	Tai atsakomybės už sprendimus ir padarinius prisiėmimas.
Gebėjimas spręsti konfliktus	Tai mokėjimas spręsti konfliktus konstruktyviai.
Gebėjimas valdyti jausmus	Jausmų ir emocijų valdymo įgūdžiai apima tris procesus: atpažinimą, išsąmoninimą ir išreiškimą.
Gebėjimas įveikti stresą	Svarbu mokytis atpažinti stresą ir jį įveikti.
Gebėjimas atsisakyti	Tai pasipriešinimas spaudimui.
Kritinis ir kūrybinis mąstymas	Tai gebėjimas atskirti faktus nuo išankstinių nuostatų ir nuomonių.

Pagal Šnirą Š., Malinauską R. (2006) socialiniai įgūdžiai skirstomi į dvi grupes:

1. *Esminius socialinius įgūdžius* – tai patys svarbiausi socialiniai įgūdžiai, kurie reikalingi visose gyvenimo situacijose (pvz.: emocinis ekspresyvumas, emocinis jautrumas, emocinė kontrolė, socialinis ekspresyvumas, socialinis jautrumas ir socialinė kontrolė), šie įgūdžiai susiję verbalinės ir neverbalinės informacijos siuntimu;

2. *Situacinius socialinius įgūdžius* – tai įgūdžiai, kurie dažniausiai sutinkami bendravimo ir bendradarbiavimo metu (mokėjimas atsisakyti, reagavimas į pastabas, mokėjimas prieštarauti, atsiprašymas, pripažinimas klydus, mokėjimas džiaugtis būti pagirtam, pradėti pokalbį, mokėjimas pakalbėti, užbaigti pokalbį, paprašyti pagalbos, sakyti gerus žodžius, pasakyti ką jauti).

Tokios nuomonės laikosi ir Gudžinskienė V. (2010) socialinius įgūdžius išskirdama į esminius (pagrindinius) reikalingus kasdienybėje ir situacinius, reikalingus tam tikrais ypatingais gyvenimo atvejais.

Magliano J. (2017) išskiria:

- *savęs suvokimo* - tai yra gebėjimas atpažinti savo emocijas ir suprasti ryšius tarp emocijų, minčių ir elgesio;
- *susivaldymo* - gebėjimas reguliuoti emocijas, mintis ir elgesį;
- *socialinio sąmoningumo* yra gebėjimas atsižvelgti į kitų perspektyvas ir parodyti empatiją;
- *santykių įgūdžiai* yra gebėjimas kurti ir palaikyti sveikus santykius;
- *atsakingas sprendimų priėmimas* yra gebėjimas priimti gerus sprendimus apie savo elgesį ir sąveiką su kitais.

Mokslinės literatūros analizė parodė, jog socialinių įgūdžių klasifikacija į tam tikras įgūdžių grupes paremta pagal jų pasireiškimo pobūdį (verbaliniai, neverbaliniai), pasireiškimo sritis (intrapersonaliniai, interpersonaliniai, veiklos ir bendravimo). Socialinių įgūdžių klasifikacijai būdinga tai, jog juos išskaidant socialinius įgūdžius į smulkesnes įgūdžių grupes, šios grupės apibūdinamos tam tikrais tai grupei būdingais gebėjimais. Taigi, socialiniai įgūdžiai susideda iš įvairių sričių gebėjimų ir įgūdžių, kurie padeda asmeniui prisitaikyti prie įvairių socialinių situacijų. Visi minėtieji socialiniai įgūdžiai ypač svarbūs besiformuojančiai asmenybei, nes jie susiję su asmens gebėjimu suprasti ir kontroliuoti save, savo jausmus, veiksmus ir mintis. Jie būtini bendraujant ir bendradarbiaujant su aplinkiniais; būtini tam, kad įvairiose situacijose žmogus galėtų elgtis atsakingai (Gudžinskienė V., Barkauskaitė-Lukšienė Ž., 2013).

Apibendrinant socialinių įgūdžių teorines koncepcijas, pastebime įvairių šios sampratos interpretacijų, kurios dažnai tapatinamos su kitomis, panašiomis sąvokomis (socialinė kompetencija, socialinių įgūdžių komponentai - gebėjimai). Tačiau skirtinga autorių nuomonė, analizuojant socialinių įgūdžių sampratas, viena kitai neprieštarauja, o jų įvairovė tik papildo viena kitą. Socialinių įgūdžių klasifikacijos sistemos nėra vieningos, kaip ir socialinių įgūdžių sampratos. Analizuojant literatūros šaltinius, pastebima, kad socialiniai įgūdžiai klasifikuojami skirtingai. Daugelis autorių klasifikuodami socialiniu įgūdžius, juos išskiria į smulkesnes įgūdžių grupes. Kiekvieną iš šių socialinių įgūdžių grupę sudaro atitinkamų socialinių gebėjimų kompleksai, kuriuos sieja glaudūs sisteminiai ryšiai.

1.2. Vaikų dienos centrų veiklos specifika bei teikiamų paslaugų ypatumai

Viena iš galimų pagalbos vietų vaikams turintiems elgesio ir emocijų problemų, yra vaikų dienos centrai. Vaikų dienos centras – viešas juridinis asmuo ar jo padalinys (išskyrus ikimokyklinio ugdymo įstaigas, bendrojo ugdymo mokyklas, neįgaliųjų organizacijas ir organizacijas, teikiančias paslaugas tik neįgaliesiems, psichikos sveikatos centrus), teikiantis dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas (Dėl vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijų patvirtinimo, 2015). Eidukevičiūtė R. (2003), Ramanauskienė D., Stropaitienė D. (2007) pažymi, kad dėl sparčiai besikeičiančių ekonominių bei socialinių gyvenimo sąlygų visuomenėje vykstančios permainos vis labiau pažeidžia silpnas, įvairių materialinių bei psichologinių problemų turinčias šeimas. Pasak Railienė A. ir kt. (2012), vaikų dienos centrų specialistai didžiausią dėmesį skiria tokių socialinių įgūdžių, kaip gebėjimas reikšti jausmus, emocijas, valdyti jausmus; bendravimo ir bendradarbiavimo, savo ir kitų poreikių nustatymo ir pripažinimo gebėjimai; problemų sprendimo ir sprendimo priėmimo gebėjimai; pasirinkimo įtakos sau ir kitam vertinimo

gebėjimai; kūrybiškumo ir kritinio mąstymo, savo poreikių, teisių, pareigų ir atsakomybės suvokimo gebėjimai, ugdymui.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2016 m. konkurso būdu valstybės biudžeto lėšomis finansavo 250 vaikų dienos centrų projektus, kuriems įgyvendinti buvo skirta 3,2 mln. eurų (0,5 mln. eurų daugiau nei 2015 m.). Didesnis finansavimas sudarė sąlygas finansuoti daugiau vaikų dienos centrų, t. y. buvo finansuota 35 vaikų dienos centrais daugiau nei 2015 m., taip sudarant palankesnes sąlygas centrų plėtrai bei jų vykdomai veiklai, teikiamų paslaugų kokybei bei užtikrinant nepertraukiamą centrų veiklą. Nuo 2016 m. vidurio vaikų dienos centrus galėjo lankyti visi vaikai, t. y. ne tik vaikai iš socialinės rizikos ir nepasiturinčių šeimų, bet ir kiti vaikai, tenkinant jų užimtumo, dalyvavimo sociokultūrinėje veikloje ir kitų vaiko įvairiapusę raidą užtikrinančių veiksmų poreikį. Taigi, pasinaudodami didesniu finansavimu, 2016 m. vaikų dienos centrai suteikė socialines ir ugdymo paslaugas didesniai paslaugų gavėjų skaičiui: 2016 m. vaikų dienos centrus lankė net 8 procentais daugiau vaikų (2015 m. vaikų dienos centrus pagal patvirtintą 2015 m. projektų dalyvių sąrašą lankė 6 825 vaikai, o 2016 m. – jau 7 400 vaikų) (Socialinis pranešimas, 2017).

Vaikų dienos centrų veiklos tikslai – teikti dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas vaikui ir jo šeimos nariams, ginti vaiko teises, padėti vaikui adaptuotis šeimoje bei visuomenėje. Dienos centras, siekdamas rekomendacijų, įgyvendina šiuos uždavinius:

- užtikrina, kad teikiamos paslaugos ir vykdomos veiklos atitiktų vaiko ir jo šeimos narių poreikius ir prisidėtų prie visapusiškos jų asmenybės tobulinimo, socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo;
- sukuria sąlygas, kad vaikas ir jo šeimos nariai būtų motyvuoti dalyvauti centro veiklose;
- ugdo santykių šeimoje kultūrą, skatinant šeimų telkimąsi ir savitarpio pagalbą. Nes kaip teigia Alifanovienė D. ir kt. (2015) svarbi vaikų dienos centrų veiklos tendencija, kuriai turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, suteikia galių socialiniam švietimo darbui su šeima. Šeima yra viena iš svarbiausių struktūrinių ir sisteminių socialinio švietimo ir paramos sudedamųjų dalių, turinčių įtakos asmenybės formavimui.

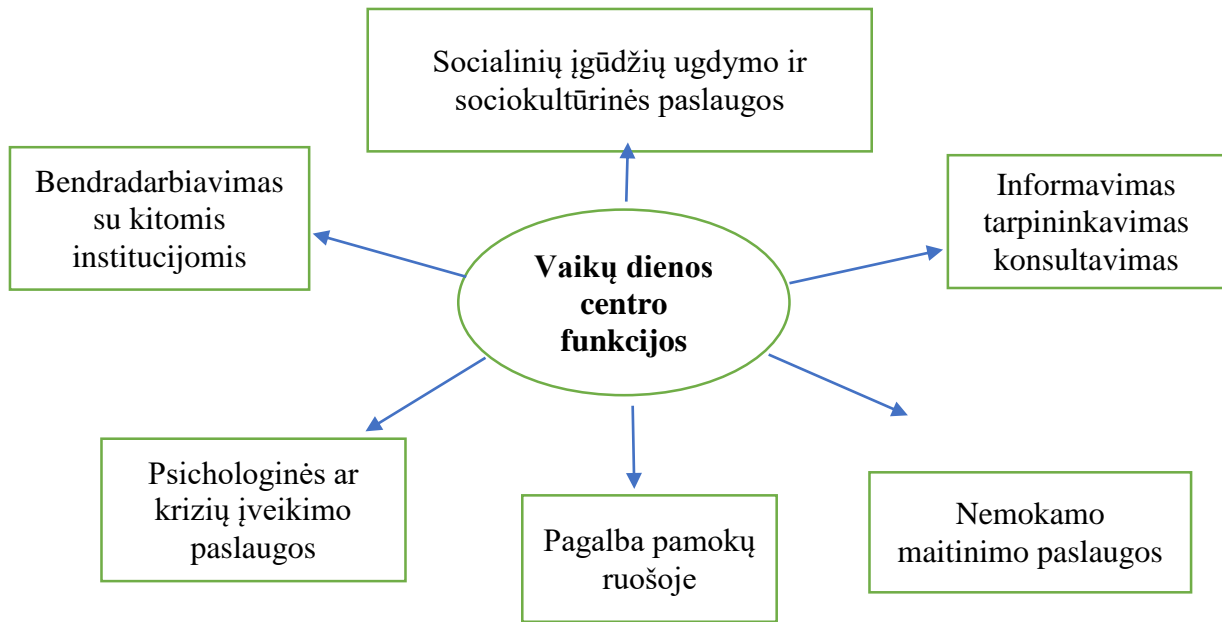
Dėl vaikų dienos centrų rekomendacijų patvirtinimo (2015) rekomenduojama, kad paslaugos būtų teikiamos ir veiklos vykdomos atsižvelgiant į vaikų dienos centrų darbuotojų sudarytą individualų darbo su vaiku ir jo šeimos nariais planą. Teikiant paslaugas ir vykdant veiklas turėtų būti vykdoma nuolatinė vaiko ir jo šeimos narių pokyčių, įveikiant socialines-psichologines problemas, stebėsena ir, esant poreikiui, tikslinami individualūs darbo su vaiku ir jo šeimos nariais planai.

Vykdamas vaikų dienos centrų veiklą, vadovaujamas šiais principais:

- *atvirumo* – centro veikla vykdoma atsižvelgiant į socialinius ir kultūrinius pokyčius, skirtingas gyvenimo situacijas, sąlygas, pasaulėžiūras bei vaiko ir jo šeimos narių poreikius ir pomėgius;
- *prieinamumo* – paslaugos teikiamos ir veiklos vykdomos vaiko ir jo šeimos narių laisvu laiku, kuo arčiau jų gyvenamosios vietos ir tada, kada jų labiausiai reikia;
- *interesų ir gerovės pirmumo* – teikiant centro paslaugas, svarbiausia – vaiko ir jo šeimos narių interesai. Vaikui ir jo šeimos nariams teikiamos paslaugos turi būti tik tokios, kurių reikia jų gerovei užtikrinti, ir, atsižvelgiant į centro galimybes, tam tikslui pasiekti turi būti imamasi visų reikiamų priemonių;
- *šeimos įgalinimo* – sistemiškai dirbama su šeima bei jos aplinka, kad šeimos nariai sąmoningiau prisiimtų atsakomybę už savo sprendimus bei savo gyvenimo kūrimą;
- *bendradarbiavimo* – centro paslaugų teikimas remiasi vaiko, jo šeimos narių, centro, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų aktyviu tarpusavio bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba;
- *bendruomeniškumo* – skatinamas aktyvus bendruomenės dalyvavimas, iniciatyva siekiant bendrų centro tikslų ir vaiko ir jo šeimos narių poreikių.

Dienos centras vykdo šias funkcijas:

- teikia socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo, sociokultūrinės ir kitas su vaiko ugdymu, jo teisių apsauga, integracija į šeimą, visuomenę susijusias paslaugas (socialinių, higienos įpročių formavimas, pagalba ruošiant pamokas ir kt.);
- teikia informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo paslaugas;
- organizuoja nemokamą centrą lankančių vaikų maitinimą;
- teikia socialinės ir psichologinės ar krizių įveikimo pagalbos paslaugas, organizuoja laisvalaikio užimtumą;
- plėtoja ir palaiko nuolatinius ryšius su savo veiklos teritorijoje veikiančiomis mokyklomis, policija, nevyriausybėmis organizacijomis, savivaldybės ir gyvenamosios vietos bendruomenėmis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis ir su vaiko teisių apsauga susijusiomis bei pagalbą vaikams, šeimai teikiančiomis institucijomis ir įstaigomis – savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos, socialinės paramos skyriais, seniūnijomis.

1 pav. Vaikų dienos centro funkcijos. Sudaryta autorės 2019 m.

Vaikų dienos centruose siekiama, kad būtų sudarytos deramos vaikų socializacijos, nusikalstamumo ankstyvosios prevencijos bei socialinių paslaugų nedarnioms šeimoms teikimo sąlygos. Pradedama kalbėti apie tai, kaip organizuoti veiksmingą ir efektyvų dienos centrų darbą, kad būtų teikiamos kokybiškos, atitinkančios klientų poreikius paslaugos, kokie darbuotojai turi dirbti, kaip finansuoti veiklą ir pan. Dažnai socialinių paslaugų efektyvumas suprantamas tik kaip pigumas, tačiau siekiant visapusiško įvertinimo, turi būti atkreipiamas dėmesys į kliento situacijos pasikeitimą, jo savarankiškumą, savipagalbos jėgų padidinimą“ (Žalimienė L., 2003).

Vaikų dienos centrų veikla yra individualaus pobūdžio – kiekvienas dienos centras stengiasi kuo geriau tenkinti konkrečios klientų grupės poreikius, todėl sudėtinga būtų bendrais standartais apibrėžti jų veiklą. Svarbu, kad kiekvienas vaikas jaustųsi saugus, mylimas ir gerbiamas, kad būtų skatinamas jo savarankiškumas ir individualumas. Todėl siekiant veiksmingo bendradarbiavimo, norint išvengti konfliktų su auklėtiniais, būtina gerai pažinti kiekvieną dienos centrą lankančią vaiką. Šios organizacijos, kaip teigia Masiliauskienė E., Griškutė V. (2010) teikia kompleksinę pagalbą, kurios tikslas – organizuoti tinkamą vaikų užimtumą po pamokų, ugdyti vaikų atsparumą socialinės rizikos veiksniams. Vaikų dienos centrai siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvą, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, valkatavimo gatvėmis, padėti jiems pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didinti jų savivertę. Dienos centre sudaromos sąlygos vaiko socialinių įgūdžių ugdymuisi. Socialinė aplinka formuoja individų mąstymą ir emocines elgesio nuostatas, įtraukdama juos į veiklą, sukeliančią ir sustiprinančią konkrečius impulsus, pagrįstus tam tikrais siekiais ir

sukeliančius tam tikrus padarinius (Dewey J., 2014). Vertinant vaikų dienos centro teikiamų paslaugų įvairovę, teigiama, kad jos yra pakankamai įvairios, apibendrintai atliepia naudos gavėjų poreikius ir Nacionalinės vaikų dienos centrų programos keliamus uždavinius: organizuojamas ugdymas, pamokų ruošimas, laisvalaikio užimtumas, maitinimas, dirbama su vaikų tėvais ir kt.

Vaikui vystytis padeda patyrimas. Kai vaikas patiria savo pojūčius, kūną, jausmus ir tai, kaip gali pasinaudoti savo intelektu, jis atgauna sveiką požiūrį į gyvenimą ir gali nugalėti baimes, kurias vaikas slepia norėdamas išvengti naujų pasirinkimų. Dirbant vaikų dienos centre ko ne svarbiausias elementas darbe su vaikais yra nustatyti vaikams ribas ir taisykles, nes vaikai nebuvo pratinami šeimoje laikytis taisyklių, o tėvų rodomas pavyzdys nesuteikė vaikams galimybės jausti ribas ir saugumą. Kaip yra įsitikinę Pieper H. Ir kt. (2011) nedaug taisyklių yra tokios svarbios, kad vaikas privalėtų be atsikalbinėjimų joms paklusti. Svarbiausias tikslas yra ne priversti vaiką paklusti, bet suteikti jam galimybę suprasti, jog verta paklusti protingoms taisyklėms, nes, pakludamas taisyklėms, jautiesi laimingesnis.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų dienos centrai, kaip viena iš socialinio darbo pagalbos sunkumų patiriančioms šeimoms ir jų vaikams forma, atlieka svarbų vaidmenį socialinių problemų sprendimo kontekste. Šiuose centruose teikiamų socialinių paslaugų tikslas yra palaikyti ir atstatyti šeimų savarankiškumą atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame šeimos gyvenime reikalingas funkcijas, ugdyti vaikų socialinius įgūdžius taip užkirsti kelią galimoms problemoms ateityje vaiko asmeniniame ir profesiniame gyvenime.

1.3. Dienos centrų specialistų (švietimo pagalbos specialistų ir socialinio darbuotojo) pagalba vaikų socialinių įgūdžių ugdymui(si)

Viena iš institucijų susidurianti su elgesio ir emocijų problemų turinčiais vaikais yra vaikų dienos centrai, kuriuose dirbantys specialistai turėtų sugebėti įvertinti vaikų socialinių įgūdžių problemas ir laiku pasirūpinti tinkama pagalba. Vaikų dienos centro veiklos tikslai – teikti dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas vaikui ir jo šeimos nariams, ginti vaiko teises, padėti vaikui adaptuotis šeimoje bei visuomenėje (*Dėl vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijų patvirtinimo*, 2015).

Vaikų dienos centro specialistai užtikrina, kad teikiamos paslaugos ir vykdomos veiklos atitiktų vaiko ir jo šeimos narių poreikius ir prisidėtų prie visapusiškos jų asmenybės tobulinimo, socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo. Sukuria sąlygas, kad vaikas ir jo šeimos nariai būtų motyvuoti dalyvauti centro veiklose. Ugdo santykių šeimoje kultūrą, skatinant šeimų telkimąsi ir savitarpio pagalbą ir vykdo šias funkcijas:

- teikia socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo, sociokultūrinės ir kitas su vaiko ugdymu, jo teisių apsauga, integracija į šeimą, visuomenę susijusias paslaugas (socialinių, higienos įpročių formavimas, pagalba ruošiant pamokas ir kt.);
- teikia informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo paslaugas;
- organizuoja nemokamą centrą lankančių vaikų maitinimą;
- teikia socialinės ir psichologinės ar krizių įveikimo pagalbos paslaugas, organizuoja laisvalaikio užimtumą;
- plėtoja ir palaiko nuolatinį ryšius su savo veiklos teritorijoje veikiančiomis mokyklomis, policija, nevyriausybinėmis organizacijomis, savivaldybės ir gyvenamosios vietos bendruomenėmis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis ir su vaiko teisių apsauga susijusiomis bei pagalbą vaikams, šeimai teikiančiomis institucijomis ir įstaigomis – savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos, socialinės paramos skyriais, seniūnijomis.

Į dienos centrus dažniausiai patenka vaikai, kurių gyvenimas dažnai pilnas įvairių psichosocialinės raidos rizikos faktorių: smurto, apleistumo, nesirūpinimo, skurdo ir t.t. Šie požymiai susiję su vaikų elgesio, emocinėmis, mokymosi problemomis, žemu savęs vertinimu, prastai socialiniais įgūdžiais. Norint, kad elgesys pasikeistų ir taptų socialus, t. y. (savęs įtvirtinimo) elgesys atitinkantis galiojančias socialines normas, užtikrinantis savo galimybių panaudojimą, reikia tam tikrų įgūdžių, kurie padėtų vaikui mokytis tinkamo reagavimo būdo, atitinkančio socialines normas. Tai įgyvendinti padėti gali specialistai: *socialiniai pedagogai, psichologai ir socialiniai darbuotojai* dirbantys vaikų dienos centruose.

Specialistų, dirbančių dienos centruose užduotis yra didinti šių vaikų kompetenciją. Kaip pažymi Spanjaard H., Creemers J. (2006), didinti kompetenciją reiškia išmokyti vaikus ir paauglius įgūdžių, kurių jiems reikia dabar, o ypač reikės ateityje, norint sėkmingai tvarkyti kasdienes reikalus ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Vaikai ir paaugliai dauguma įgūdžių išmoksta kasdieniame gyvenime, kai kuris nors veiksmas ar darbas yra atliekamas reguliariai. Vaikams turi būti užtikrinta fizinė aplinka, kurioje jiems būtų sudarytos galimybės ugdytis reikalingus socialinius įgūdžius. Aplinka ir kasdienė veikla turėtų teikti įmanoma daugiau galimybių mokytis. Todėl labai svarbus vaidmuo tenka dienos centro darbuotojams (socialiniams darbuotojams, socialiniams pedagogams, psichologams), kurie išnaudoja šias galimybes dirbdami su vaikais, sukurdami jiems aplinką ir siekdami išugdyti vaikams reikalingus socialinius įgūdžius. Vaikų dienos centre socialinio darbuotojo bendravimas su vaiku, kaip pažymi (Smith M., 2009), yra jo darbo esmė. Asmeninio ryšio ir bendravimo su vaiku pagalba, darbuotojas gali pasiekti 70 procentų teigiamų vaiko elgesio pasikeitimų. Oaklander V. (2007) mano, jog dirbant su vaikais reikia: mėgti

vaikus, sukurti priimančius, pasitikėjimu grįstus santykius, išmanyti vaikų vystymosi, augimo ir mokymosi ypatumus bei suprasti svarbiausius amžiaus tarpsnių pasikeitimus.

Socialinio darbuotojo pagrindiniai veiklos tikslai - nurodyti pagrindiniuose jo veiklą reglamentuojančiuose norminiuose dokumentuose (*Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas* (2006), *Įsakymu dėl vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijų patvirtinimo* (2015), *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu* (1996), tai yra:

- ugdyti, atnaujinti ir palaikyti asmens gebėjimus savarankiškai spręsti jam ar jo šeimai iškylančias problemas;
- inicijuoti pokyčius asmeniniame ir šeimos socialiniame gyvenime tam panaudojant paties asmens, jo šeimos galimybes bei bendruomenės išteklius;
- gerinti asmenų, jų socialinių grupių, bendruomenių socialinį gyvenimą mažinant jų socialinę atskirtį ir skatinant jų socialinę integraciją į visuomenę;
- siekti užkirsti kelią galimoms asmens, šeimos ar bendruomenės socialinėms problemoms atsirasti.

Šių tikslų socialinis darbuotojas turi siekti tiesiogiai dirbdamas socialinį darbą, organizuodamas socialinių paslaugų teikimą, vykdydamas prevencinę socialinę veiklą bei bendrai veiklai telkdamas kitus specialistus ir bendruomenę.

Pasak Žalimienės L. (2003) be pagrindinių tikslų, dažnai dar nurodo, kad socialinis darbuotojas turi būti pasirengęs vertinti ir nustatyti pagalbos poreikius asmeniui, šeimai ar bendruomenei bei inicijuoti jos teikimą. Planuoti socialines paslaugas, organizuoti socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą, vertinti socialinio darbo su asmeniu ar šeima ir pagalbos teikimo jiems veiksmingumą.

Socialinis darbuotojas, kaip vaiko saugumo ir gerovės atstovai, vykdo šias veiklas:

- *vertinamoji veikla* – tiria informaciją, ją analizuoja, bei daro išvadas. Prieš pradedant vaikams formuoti socialinius įgūdžius, labai svarbu yra išsiaiškinti vaiko turimus ir trūkstamus įgūdžius (Spanjard H., Creemers J., 2006). Tam gali naudoti pokalbį su vaiku, stebėti, analizuoti ir aprašyti vaiko elgesį dienos centre ir bendravimą su kitais vaikais ir suaugusiais.
- *konsultacinė veikla* – pataria, padeda;
- *koreguojamoji veikla* – aktyvina, padeda vaikui adaptuotis, skatina. Labai svarbu yra įtraukti patį vaiką į problemos sprendimo procesą. Vaiko įtraukimas į problemų sprendimo procesą didina jo motyvaciją bei pasitikėjimą savimi. Vaikas labiau stengiasi pasiekti savo tikslus, kai jis tiki, jog pokyčiai yra realūs, kai vaikas jaučia, kad gali keistis ir daryti įtaką supančiai aplinkai.

- *vadybinė veikla* – organizuoja, planuoja, telkia, priima sprendimus sprendžiant vaikų socialines problemas.
- *šviečiamoji veikla* – informuoja, aiškina;
- *prevencinė veikla* – išryškina neigiamus reiškinius, poelgius, bei padeda jų išvengti;
- *socialinio ugdymo veikla*. Socialinių įgūdžių ugdymo programų taikymas darbe su vaikais ugdant trūkštamus socialinius įgūdžius, padedant jiems spręsti savo problemas visuomenei priimtinais būdais.

Vertinamoji veikla padeda išspręsti vaikų problemas, kurios susijusios su įvairiais sunkumais (vaiko teisių, poreikių, saugumo užtikrinimas). Socialinio pedagogo vertinimo veikla susijusi su vaiku per saviraiškos, saviaktualizacijos, motyvacijos, užimtumo, emocijų, elgesio bei kitokių problemų sprendimo prevencinėmis programomis. Anot Sutton C. (pagal Johnson L. C., 2001), įvertinimas – tai nustatymas kas vertinga. Vaikų dienos centre dirbantys socialinis pedagogas ir socialinis darbuotojas vertina informaciją apie vaiką, kaip sistemos (šeimos, mokyklos ir kitų) dalį, renka informaciją: kokios kylančios problemos; kas padėtų išspręsti kylančias problemas; kokių veiksmų reikėtų imtis tam, kad išspręsti problemas; kas toje situacijoje pagrindiniai žmonės; kodėl kilo problema?

Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija nurodo jo darbo tikslą – padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. Iš esmės bet kokia gyvybiškai svarbi socialinė sandara atlieka ir ugdymo funkciją, o ugdomasis jos poveikis išblęsta tik tada, kai ji virsta įsisenėjusia rutina (Dewey J., 2014).

Socialinio pedagogo pagalbos teikimo būdai (*Dėl Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašo patvirtinimo*, 2016):

- konsultavimas – vykdomas siekiant padėti spręsti vaikams kylančias socialines pedagogines problemas, taikant įvairias konsultavimo formas ir būdus;
- prevencinė veikla – vykdoma siekiant užtikrinti vaikui ir mokiniui saugią ugdymosi aplinką bei asmeninių, socialinių ir kitų bendrųjų kompetencijų ugdymąsi, taikant tikslingas priemones ir būdus;
- tarpininkavimas – vykdomas siekiant padėti rasti tinkamiausius problemos sprendimo būdus, įgyvendinant vaiko teises ir teisėtus interesus;
- pagalbos tinklo kūrimas – vykdomas siekiant užtikrinti kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikui teikimą.

Psichologo teikiama pagalba vaikui dienos centre vykdoma *remiantis Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas* (2017). Pagalbos paskirtis – prevencinėmis priemonėmis stiprinti vaikų psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatą, skatinti saugios ir palankios ugdymuisi aplinkos kūrimą, padėti vaikams atgauti dvasinę darną, aktyviai bendradarbiaujant su jų tėvais (globėjais, rūpintojais). Psichologo veiklos sritys:

- įvertinimas: vaiko asmenybės ir ugdymosi problemų, galių ir sunkumų nustatymas, psichologinis vaiko įvertinimas;
- konsultavimas: tiesioginio poveikio vaikui, turinčiam asmenybės ir ugdymosi problemų (taip pat ir smurtą patyrusiam ar smurtavusiam) būdų numatymas ir psichologinio konsultavimo technikų taikymas, bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais);
- švietimas: vaikų, tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimas vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos klausimais;
- psichologinių problemų prevencija.

Socialinių įgūdžių ugdymas gali būti individualus, grupėje arba komandinis. *Individualus darbas*, kaip teigia Petraitienė J., Stankelienė J. ir kt. (2006), tai kryptis, vertybių sistema, praktikos rūšis, naudojama socialinių darbuotojų, teikiančių pagalbą vaikui, jo šeimai, sprendžiant socialines problemas. Praktiniame socialiniame darbe svarbu išsiaiškinti probleminę situaciją ir prognozuoti galimybes, teikti pagalbą bei sudaryti veiklos planą. Todėl dirbdamas individualiai ir ugdydamas vaikų socialinius įgūdžius, darbuotojas pirmiausia surenka reikalingą informaciją apie vaiką prieš nustatydamas tikslus, kurie tenkintų jo individualius poreikius (Spanjard H., Creemers J., 2006).

Be individualaus darbo, labai svarbus yra *darbas su grupe*. Socialinis darbas su grupe yra labai efektyvus socialinio darbo metodas (Petraitienė J., Stankelienė J. ir kt., 2006). Šiuo metodu galima greičiau padėti išspręsti vaikų problemas, nes grupinio darbo su vaiku metu pagalbą teikia ne tik darbuotojas, bet ir kiti vaikai. Šio metodo pagalba yra ugdomi socialiniai įgūdžiai taip pat ugdomos vaiko fizinės ir dvasinės savybės. Grupės nariai mokosi pajusti atsakomybę už savo veiksmus, už kitus narius, esančius grupėje. Darbas grupėse, anot Vosylienės (2009), yra ypač efektyvus uždariems, pasitikėjimo stokojantiems vaikams. Grupinio darbo metu gali būti atliekama sociodrama, terapinės pratybos, ugdomi socialiniai įgūdžiai.

Mokslinėje literatūroje yra išskiriami šie socialinio darbo grupėje tikslai (Kvieskienė G., (2006), Indrašienė V., Šlapelienė E. (2007) laužyti izoliaciją, mokyti socialinio patyrimo, paruošti asmenis jų gyvenimo permainoms, padėti asmenims spręsti jų asmenines problemas, pasidalijant jomis su kitais, turinčiais tokių pačių problemų. Darbo su grupe metodas moko vaiką

savarankiškumo, leidžia į problemą žiūrėti siauriau ir plačiau. Dirbdami grupėje vaikai mokosi atsakyti už savo veiksmus ir už kitus grupės narius. Tačiau grupė negalės veiksmingai dirbti, jeigu vaikai neturės ir nesinaudos reikiama socialiniais įgūdžiais. Socialinis darbuotojas ar socialinis pedagogas turi kryptingai mokyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių. Bendradarbiavimas grupės veikloje gali tapti geru vaikų mokymosi kontekstu (Indrašienė V., Šlapelienė E., 2007). Todėl darbuotojas taikydamas darbo su grupe veiklas, formuoja bendravimo gebėjimus, kurie padeda bendradarbiauti, skatina gerbti kitų nuomonę, kurti ir reikšti idėjas bei mažinti konfliktų galimybes.

Jankauskaitė S. (2009) pažymi, kad dirbant su vaikais svarbus yra *komandinis darbas*, sudarantis sąlygas kompleksiniam problemų sprendimui. Komandą Žalimienė L. (2007) apibūdina kaip kartu dirbančių profesionalų grupę, kurioje visų specialistų buvimas yra būtinas bendram tikslui įgyvendinti. Bendradarbiaujanti personalo veikla, bendromis jėgomis siekia įgyvendinti vaiko socialinių įgūdžių ugdymo tikslus ir uždavinius. Komandinis darbas reiškia, kad įstaigos specialistai dirba glaudžiai koordinuodami savo veiklą ir vaiko pagalbos organizavimo procese dalyvauja kaip vienas kito veiklą papildantys ir vienas kito veikla besiremiantys specialistai, siekdami bendro tikslo – ugdyti socialinius įgūdžius, kurių trūksta vaikams, lankantiems dienos centrą.

Klimienė A. (2009) taip pat pažymi, kad norint pasiekti gerų rezultatų dirbant su vaiku ir ugdant jam reikalingus socialinius įgūdžius, būtinas glaudus bendradarbiavimas tarp įvairių institucijų ir specialistų. Tik dirbant komandoje yra efektyviai siekiama užsibrėžtų tikslų, taikoma įvairūs pagalbos būdai, vieni kitus papildydami. Taip pat labai svarbu yra palaikyti ryšį su vaiko tėvais, informuoti juos apie vaiko situaciją centre, prireikus konsultuoti. Todėl labai svarbu yra organizuoti komandinį darbą ir taikyti kompleksines priemones, kurių profesionalus pritaikymas gali padėti įveikti vaikams iškilusius sunkumus, gerinti jų gyvenimo kokybę, ugdant jų socialinius įgūdžius.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų dienos centro darbuotojai (švietimo pagalbos specialistai (socialinis pedagogas, psichologas) ir socialinės srities specialistai (socialinis darbuotojas) dirbdami dienos centre ir ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, atlieka įvertinimo funkciją nustatydami vaiko individualius poreikius, sudaro individualų pagalbos planą, skatina, motyvuoja vaiką dalyvauti pagalbos procese, moko vaiką kaip įveikti gyvenimiškas problemas, parenka darbo metodus atsižvelgdami į individualius vaiko poreikius. Atlikdami konsultanto funkciją konsultuoja tėvus. Šias funkcijas įgyvendina per individualų, darbą su grupe ir komandinį darbą su vaiku ir kitais specialistais. Be to, viena iš socialinio pedagogo ir socialinio darbuotojo veiklos sričių – vertinti socialinio darbo su asmeniu, šeima ar bendruomene bei pagalbos teikimo

jiems veiksmingumą, tai pat analizuoti savo veiklą ir vertinti darbo rezultatus. Socialinio darbuotojo ir socialinio pedagogo, psichologo veikla vaikų dienos centre – tai ne tik materialinės pagalbos teikimas - socialinis darbuotojas privalo siekti, kad vaikas pats aktyviai stengtųsi pakelti savo gyvenimo lygį. Vaikų dienos centre dirbančių bendravimas su vaiku yra jo darbo esmė.

II. VAIKŲ, LANKANČIŲ ŠILALĖS RAJONO VAIKŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBIŲ EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Remiantis moksline literatūra, dokumentų analize, *humanizmo ir pragmatizmo ugdymo filosofinėmis* nuostatomis, siekėme ištirti švietimo pagalbos specialistų ir socialinių darbuotojų nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.

Tyrimą sudarė keturi etapai (žr. 3 lentelę):

3 lentelė. Tyrimo eiga
(sudaryta autoriaus, 2020)

Tyrimo eiga	Metodai, rezultatai
1 etapas (2019 m. birželis – gruodis)	Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.
2 etapas (2020 m. sausis – vasaris)	Kokybinio tyrimo (iš dalies struktūruotų interviu) atlikimas. 1 tiriamųjų grupė – 3 švietimo pagalbos specialistai; 2 tiriamųjų grupė – 5 socialiniai darbuotojai.
3 etapas (2020 m. vasaris – balandis)	Empirinių duomenų analizė, apibendrinimas, diskusija.
4 etapas (2020 m. balandis – gegužė)	Rekomendacijų, išvadų pateikimas.

1 tiriamųjų grupės kokybinio tyrimo atlikimas.

Tyrimo tikslas: ištirti švietimo pagalbos specialistų (toliau tekste - ŠPS) nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes.

Tyrimo atlikimo laikas ir vieta. Tyrimas vykdytas 2020 m. sausio – vasario mėn. trijuose „X“ Šilalės rajono vaikų dienos centruose ir trijuose „Y“ Šilalės rajono vaikų dienos centruose.

Tyrimo dalyviai. vienas iš populiariausių kokybinio tyrimo atlikimo metodų yra interviu, kurio metu duomenys renkami klausinėjant. Interviu metodu siekiama suvokti informantų patirtį, t. y. atskleisti ŠPS nuomonę apie socialinių įgūdžių ugdymo galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Šiame magistro baigiamajame darbe naudotas individualus tiesioginis interviu. Pristatant tyrimo imtį, vyrauja skirtingos nuomonės apie tai, ar tyrėjas turėtų griežtai nustatyti

imties dydį ir kokia tyrimo imtis optimaliausia. Rupšienė L. (2017) teigia, kad tyrimo imtis priklauso nuo reiškinio tyrimo detalumo, tyrimo strategijos, duomenų rinkimo metodo ir renkamų duomenų informatyvumo. Literatūroje galima rasti rekomendaciją kokybiniam tyrimui rinktis nuo penkių iki trisdešimties žmonių (Bitinas B. ir kt., 2008). Šiam tyrimui pasirinkta 3 informantai.

Visi tyrimo dalyviai pasirinkti remiantis netikimybine tiksline atranka, nes anot Rupšienės L. (2017), neverta siekti tikimybinės, atsitiktinės imties, bet priešingai – reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamojo požiūriu. Tyrimui reikalingi tokie dalyviai, kurių ypatingos, specifinės savybės leistų jiems geriau atspindėti ir informuoti apie tiriamąjį reiškinį. Kokybinio tyrimo dalyviai pasirenkami todėl, kad jie turi tam tikrų charakteristikų ar patirties, kuri prisideda prie geresnio tiriamojo reiškinio supratimo. Tikslinė populiacija yra tinkamiausia ir informatyviausia. Tad šiame darbe atrenkant tyrimo imtį buvo keliamas klausimas: „Kas galėtų suteikti daugiausia esminės informacijos apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes?“. Atsižvelgiant į darbo tikslą, uždavinius, tyrimui buvo atrinkti individai, kurie gali suteikti prasmingos informacijos apie tiriamąjį dalyką. Šiuo atveju tai ŠPS (socialiniai pedagogai, psichologai) dirbantys vaikų dienos centre. 4 lentelėje pateikiamas demografinis informantų apibūdinimas.

4 lentelė. Tyrimo dalyvavusių ŠPS demografinės charakteristikos
(sudaryta autoriaus, 2020)

Informantai	Lytis	Švietimo pagalbos specialisto darbo stažas	Amžius	Kvalifikacija ir išsilavinimas
ŠPS1	moteris	20 m.	45 m.	Psichologo
ŠPS2	moteris	5 m.	30 m.	Psichologo
ŠPS3	moteris	3 m.	26 m.	Socialinio pedagogo

4 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog tyrimo dalyvavo 3 ŠPS, visos moterys, kurių darbo stažas nuo trejų iki dvidešimties metų. Informantai koduojami (ŠPS1, ŠPS2, ŠPS3). Informantų amžius nuo dvidešimt šešerių iki keturiasdešimt penkerių metų. Pagal kvalifikaciją – vienas socialinis pedagogas ir du psichologai.

Interviu organizavimas. Vienas iš populiariausių kokybinio tyrimo atlikimo metodų yra interviu, kurio metu duomenys renkami klausinėjant. Interviu metodu siekiama suvokti informantų patirtį, t. y. ŠPS nuomonę apie socialinių įgūdžių ugdymo galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Šiame magistro baigiamajame darbe naudotas individualus tiesioginis interviu. Atliekant tyrimą pasirinktas kokybinis metodas, pusiau struktūrizuotas interviu, nes jis yra

tinkamiausias norint išsamiai paaiškinti bei suvokti dalykus (Liuobikienė I., 2010). Pristatant kokybinius tyrimus nėra griežtai reglamentuojama struktūra.

Interviu turi daug privalumų:

- interviu metodu surenkama daug naudingos informacijos, svarbių detalių, kurios dažnai nulemia išvalgas, galinčias pakeisti esamą situaciją;
- interviu vyksta tiesiogiai bendraujant su informantu;
- klausinėjant galima kruopščiai iširti problemą;
- yra matomi ne tik kognityviniai, bet ir emociniai atsakymų aspektai;
- informantui nesupratus klausimų, tyrėjas gali juos paaiškinti (Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V., 2008).

Tačiau interviu gali turėti ir trūkumų, šiuos trūkumus pateikia Tidikis R. (2003):

- tyrėjas gali netinkamai paveikti informantą;
- gautų duomenų interpretavimą gali veikti subjektyvios tyrėjo nuostatos;
- labai sunku pakartotinai gauti identiškus tyrimo rezultatus;
- sunku nustatyti gautų duomenų patikimumo lygį ir atskleisti interviu vedėjo padarytas klaidas.

1 priede pateikto klausimyno dėka nustatyta ŠPS nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Atliekant interviu su ŠPS pagrindiniai interviu klausimų blokai buvo šie: 8 klausimai, kurie atliepia bendrąsias žinias apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose ir *demografiniai duomenys*.

Tyrimo validumas ir patikimumas: siekiant užtikrinti tyrimo validumą buvo stengiamasi sukurti tarpusavio pasitikėjimo aplinką tarp informantų ir tyrėjo. Interviu metu aiškiai formuojami klausimai, laikomasi klausimų eiliškumo, užtikrinamas duomenų konfidencialumas informuojant informantus, kad jie bus koduojami, todėl asmeniniai duomenys nebus atskleidžiami. Interviu pabaigoje svarbiausi teiginiai dar kartą aptariami su tiriamaisiais, siekiant užtikrinti tyrimo validumą ir pasitikslinti ar teisingai suprasta informacija. Taip pat validumas padidinamas ir dėl jame naudotos mechaninės įrašymo priemonės – diktofono, kurio dėka gauta informacija neiškraipoma ir tiksliau galima išskirti pagrindinius svarbiausius teiginius.

Tyrimo instrumentas. Anot Rupšienės L. (2017) kokybiniuose tyrimuose tyrėjas yra tyrimo instrumentas. Bitinas B. (2008) tyrėją įvardina kaip pažinimo instrumentą, kuris tiesiogiai sąveikauja su tiriamaisiais atlikdamas mokslinio pažinimo instrumento funkciją, stengiasi suvokti, pajusti ugdymo reiškinių esmę. Remiamasi prielaida, jog edukologinių tyrimų objektyvumas yra dalinis, asmeninė patirtis ir empatinė išvalga neatskiriami nuo gautų duomenų, bet tyrimo

instrumentas bando likti neutralus tyrimo rezultatų atžvilgiu, stengiasi šalinti savosios asmenybės poveikį rezultatų analizės interpretacijai.

Duomenų analizė. Interviu metu gautų duomenų analizei pasirinkta duomenų turinio – content analizė. Kokybinio duomenų turinio (content) analizė yra metodas, kuriuo gilinamasi į objektą ir turinio kontekstą, domintis panašumais bei skirtumais tarp kategorijų (Bitinas B., 2008). Pagrindinė content analizės esmė yra gautos informacijos grupavimas į kategorijas ir subkategorijas, tačiau pirmiausia ieškoma teiginių, kurie tiesiogiai atsako į iškeltą klausimą. Kiekviena iš kategorijų atstovauja atskirus kintamuosius, kurie yra numatyti atliekamo interviu klausimuose. Šiame darbe toks metodas pasirinktas todėl, kad leidžia objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes daryti patikimas išvadas. Atliekant turinio (content) analizę, skaičiuojamas kategorijų visuose atsakymuose pasikartojimo dažnis. Paskutinis turinio (content) analizės etapas – gautų rezultatų interpretacija, kuri siejama su iškeltu tyrimo tikslu (Kardelis K., 2016). Šiame tyrime kiekvienam informantui atsitiktine tvarka suteiktas kodas. Surašius visą tekstą, užkoduojami interviu transkriptai. Po teksto užkodavimo atliktas teksto ištraukų iš interviu suskirstymas. Kiekvienas užkoduotas informanto atsakymas perkeltas į lentelę, šalia užrašius kodą. Po užkoduoto teksto perkėlimo į lentelę, atliktas duomenų grupavimas. Užkoduoti ir jau lentelėje pateikti interviu duomenys sugrupuoti į grupes ir pogrupius pagal tam tikrus požymius. Suskirsčius interviu metu gautus duomenis į grupes ir pogrupius, atliktas detalus duomenų aprašymas.

Parengus tyrimo ataskaitą, informantams buvo pasiūlyta susipažinti su ja. Pastabų informantai nepateikė.

2 tiriamųjų grupės kokybinio tyrimo atlikimas.

Tyrimo tikslas: ištirti socialinių darbuotojų (toliau tekste – SD) nuomonę apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose.

Tyrimo atlikimo laikas ir vieta. Tyrimas vykdytas 2020 m. sausio – vasario mėn. trijuose „X“ Šilalės rajono vaikų dienos centruose ir trijuose „Y“ Šilalės rajono vaikų dienos centruose.

Tyrimo dalyviai. vienas iš populiariausių kokybinio tyrimo atlikimo metodų yra interviu, kurio metu duomenys renkami klausinėjant. Interviu metodu siekiama suvokti informantų patirtį, t. y. atskleisti SD nuomonę apie socialinių įgūdžių ugdymo galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Šiame magistro baigiamajame darbe naudotas individualus tiesioginis interviu. Pristatant tyrimo imtį, vyrauja skirtingos nuomonės apie tai, ar tyrėjas turėtų griežtai nustatyti

imties dydį ir kokia tyrimo imtis optimaliausia. Rupšienė L. (2017) teigia, kad tyrimo imtis priklauso nuo reiškinio tyrimo detalumo, tyrimo strategijos, duomenų rinkimo metodo ir renkamų duomenų informatyvumo. Literatūroje galima rasti rekomendaciją kokybiniam tyrimui rinktis nuo penkių iki trisdešimties žmonių (Bitinas B. ir kt., 2008). Šiam tyrimui pasirinkta 5 informantai.

Visi tyrimo dalyviai pasirinkti remiantis netikimybine tiksline atranka, nes anot Rupšienės L. (2017), neverta siekti tikimybinės, atsitiktinės imties, bet priešingai – reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamojo požiūriu. Tyrimui reikalingi tokie dalyviai, kurių ypatingos, specifinės savybės leistų jiems geriau atspindėti ir informuoti apie tiriamąjį reiškinį. Kokybinio tyrimo dalyviai pasirenkami todėl, kad jie turi tam tikrų charakteristikų ar patirties, kuri prisideda prie geresnio tiriamojo reiškinio supratimo. Tikslinė populiacija yra tinkamiausia ir informatyviausia. Tad šiame darbe atrenkant tyrimo imtį buvo keliamas klausimas: „Kas galėtų suteikti daugiausia esminės informacijos apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes?“. Atsižvelgiant į darbo tikslą, uždavinius, tyrimui buvo atrinkti individai, kurie gali suteikti prasmingos informacijos apie tiriamąjį dalyką. Šiuo atveju tai SD dirbantys vaikų dienos centre. 5 lentelėje pateikiamas demografinis informantų apibūdinimas.

5 lentelė. Tyrimo dalyvavusių **SD** demografinės charakteristikos
(sudaryta autoriaus, 2020)

Informantai	Lytis	Socialinio darbo stažas	Amžius	Kvalifikacija ir išsilavinimas
SD1	moteris	10 m.	34 m.	Socialinio darbo
SD2	moteris	6 m.	31 m.	Socialinio darbo
SD3	moteris	4 m.	33 m.	Socialinio darbo
SD4	moteris	1 m.	23 m.	Socialinio darbo
SD5	moteris	1 m.	31 m.	Socialinio darbo

5 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog tyrimo dalyvavo 5 SD, visos moterys, kurių darbo stažas nuo vienerių iki dešimties metų. Informantai koduojami (SD1, SD2, SD3, SD4, SD5). Informantų amžius nuo dvidešimt trejų iki trisdešimt ketverių metų. Visų informantų kvalifikacija – socialinio darbuotojo.

Interviu organizavimas. Vienas iš populiariausių kokybinio tyrimo atlikimo metodų yra interviu, kurio metu duomenys renkami klausinėjant. Interviu metodu siekiama suvokti informantų patirtį, t. y. SD nuomonę apie socialinių įgūdžių ugdymo galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Šiame magistro baigiamajame darbe naudotas individualus tiesioginis interviu. Atliekant tyrimą pasirinktas kokybinis metodas, pusiau struktūrizuotas interviu, nes jis yra

tinkamiausias norint išsamiai paaiškinti bei suvokti dalykus (Liuobikienė I., 2010). Pristatant kokybinius tyrimus nėra griežtai reglamentuojama struktūra.

Interviu turi daug privalumų ir trūkumų. Žr. 35 psl.

2 priede pateikto klausimyno dėka nustatyta SD nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose. Atliekant interviu su SD pagrindiniai interviu klausimų blokai buvo šie: 8 klausimai, kurie atliepia bendrąsias žinias apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes Šilalės rajono vaikų dienos centruose ir *demografiniai duomenys*.

Tyrimo validumas ir patikimumas. Žr. 36 psl.

Tyrimo instrumentas. Žr. 36 psl.

Duomenų analizė. Žr. 36 psl.

Parengus tyrimo ataskaitą, informantams buvo pasiūlyta susipažinti su ja. Pastabų informantai nepateikė.

2.2. Tyrimo etika

Planuojant tyrimą turi būti apmąstomi etikos klausimai. Kardelis K. (2017) ir Bitinas B. (2011) nurodo šiuos esminius principus: teisė būti nepažeistam, išnaudojamam, tyrimo naudingumas, rizikos ir naudos santykis, pagarba asmens orumui, teisingumas, privatumas, konfidencialumas, savanoriškumas, geranoriškumas. Informantai buvo informuoti apie tyrimą ir jo anonimiškumą.

Daugiausia dėmesio skiriama tyrėjo elgesio su tiriamaisiais etikai. Rupšienė L. (2017) išskiria penkis elgesio su tiriamaisiais etikos principus:

- Tiriamasis (informantas) tyrime turi dalyvauti tik laisvanoriškai.
- Tyrėjas turi atskleisti tiriamajam tyrimo esmę, informuoti apie galimą riziką, tyrimo etikos principų laikymąsi ir gauti iš tiriamojo sutikimą.
- Tyrėjas visuose tyrimo etapuose turi stengtis apsaugoti tiriamąjį nuo galimo žalos.
- Tyrėjas turi užtikrinti iš tiriamojo ir apie tiriamąjį gautos informacijos konfidencialumą.
- Tyrėjas turi užtikrinti tiriamojo anonimiškumą.

Atliekant tyrimą reikia vengti šališkumo. Tyrėjas privalo taikyti tikslingą tyrimo metodologiją. Negalima rinktis metodų ir procedūrų, kurie, tyrėjo žiniomis, yra neetiški (Bitinas B., Rupšienė L., Židžiūnaitė V., 2017).

Planuojant tyrimą turi būti apmąstomi etikos klausimai. Kardelis K. (2017) ir Bitinas B. (2011) nurodo šiuos esminius etikos principus: teisė būti nepažeistam, išnaudojamam, tyrimo

naudingumas, rizikos ir naudos santykis, pagarba asmens orumui, teisingumas, privatumas, konfidencialumas, savanoriškumas, geranoriškumas. Informantai buvo informuoti apie tyrimą ir jo anonimiškumą.

Atsižvelgiant į Rupšienės L. (2017), Kardelio K. (2017), Židžiūnaitės V. (2017) rekomendacijas, tyrime laikytasi šių bendrųjų etikos principų:

- Anonimiškumo principas. Kiekvieno tyrėjo pareiga yra saugoti dalyvių bei tyrimo duomenų anonimiškumą, rūpintis tyrimo dalyvių saugumu, apsaugoti nuo moralinės žalos arba kiek įmanoma jos vengti. Siekiant užtikrinti šį principą, informacija apie tiriamuosius pateikta taip, kad neatskleistų jų tapatybės. Dalyvių pasisakymai transkribuoti ir pateikti bendrame interviu tekste;
- Informacijos etikos klausimais suteikimo principas. Tyrimo dalyviams pakankamai suteikta informacijos apie tyrimą, paaiškinta, koku būdu užtikrintas jų anonimiškumas, konfidencialumas ir privatumas, suteikta informacija, kada ir koku būdu jie sužinos tyrimo rezultatus;
- Konfidencialumo principas. Tyrimo pradžioje dalyviams tiksliai paaiškinama, kad tyrimo metu gauta informacija bus naudojama tik tyrimo tikslais ir ją panaudoti galės tik tyrėjas;
- Laisvanoriškumo principas. Visi dalyviai tyrime dalyvauja tik laisvai apsisprendę. Tiriamieji informuoti apie tyrimo tikslą, eigą, planuojamą trukmę, jų teises (bet kada nutraukti interviu; neatsakyti į klausimus, į kuriuos nenorima atsakyti; valdyti informacijos, kuria nori dalintis, kiekį);

Tyrimo metu nepažeistas nė vienas anksčiau aptartas tyrimo etikos principas, nekilo jokių nesusipratimų.

III. VAIKŲ, LANKANČIŲ ŠILALĖS RAJONO VAIKŲ DIENOS CENTRUS, SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO(SI) GALIMYBIŲ REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Dienos centrų švietimo pagalbos specialistų (socialinio pedagogo, psichologo) nuomonės apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes rezultatų interpretacija

Vaikų dienos centrai padeda spręsti vaikų gerovės problemas, mokyklinio amžiaus vaikams teikia socialinę priežiūrą, psichologinę pagalbą ir ugdymą, ypač tų, kurių šeimos yra nepilnos (be vieno iš tėvų), skurdžios, piktnaudžiauja alkoholiu arba turi kompleksinių problemų. Centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos. Todėl šio tyrimo tikslas buvo iširti vaikų dienos centrų ŠPS nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymosi galimybes.

Nuo 2016 m. vidurio vaikų dienos centrus galėjo lankyti visi vaikai, t. y. ne tik vaikai iš šeimų, kurios patiria socialinę riziką ir nepasiturinčių, bet ir kiti vaikai, tenkinant jų užimtumo, dalyvavimo sociokultūrinėje veikloje ir kitų vaiko įvairiapusę raidą užtikrinančių veiksnių poreikį. Todėl informantų pirmiausia pasiteirauta: *kokie vaikai gali lankyti dienos centrą?* Tyrimo metu išsiaiškinta, kad dienos centro ugdytiniais gali būti, kaip teigė informantai ŠPS2 ir ŠPS3, *mokyklinio amžiaus vaikai, gyvenantys Šilalės rajone, nepriklausomai pagal šeimos gaunamas pajamas, tačiau pirmenybė teikiama socialinę riziką patiriančių šeimų vaikams (ŠPS1).*

Antru klausimu siekta nustatyti problemas, su kuriomis susiduria dienos centrą lankantys vaikai, todėl informantų pasiteirauta: *su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria vaikai, lankantys Jūsų dienos centrą?* Gauti duomenys pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. Vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos	Socialinių įgūdžių stoka	„<...> turintys nepakankamus socialinius įgūdžius (bendravimo, higienos, buitinius)<...>“ (ŠPS1); „<...> tai socialinių įgūdžių stoka, savikontrolės sunkumai, savivertės sunkumai<...>“ (ŠPS2); „<...> socialinių įgūdžių trūkumas, bendravimo, savarankiškumo, higienos, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoka<...>“ (ŠPS3).
	Emociniai sunkumai	„<...> nepakankamas fizinių ir emocinių poreikių tenkinimas šeimoje; turintys psichologinių sunkumų (spec. poreikių, elgesio ir emocijų ir kt.)<...>“ (ŠPS1);

		„<...>emocijų atpažinimo sunkumai, nepalanki emocinė būsena, agresija, priešiškas<...>“ (ŠPS2); „<...>nemoka tinkamai spręsti jiems iškilusių problemų, nesugeba tinkamai valdyti savo pykčio<...>“ (ŠPS3).
	Mokymosi sunkumai	“<...>vaikai dažnai turintys mokymosi sunkumų mokykloje<...>“ (ŠPS1); „<...>vengimas lankyti pamokas, patyčios mokykloje<...>“ (ŠPS2); „<...>dažnai atsisako ruošti namų darbus, sunku kreiptis pagalbos<...>“ (ŠPS3).

Remiantis ŠPS atsakymais (6 lentelė), buvo išskirto trys subkategorijos. Apibūdinant problemas, su kuriomis susiduria vaikų dienos centrus lankantys vaikai informantai kalbėjo apie vaikų, lankančių dienos centrus *socialinių įgūdžių trūkumas, bendravimo, savarankiškumo, higienos, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoka (ŠPS3)*, patiriamus emocinius sunkumus, nes vaikai nemoka tinkamai spręsti jiems iškilusių problemų, nesugeba tinkamai valdyti savo pykčio (ŠPS3) ir mokymosi problemas tai - *vengimas lankyti pamokas, patyčios mokykloje (ŠPS2)*. Apibendrinant galima teigti, kad dienos centre vaikams būtų gera ir jie gautų tinkamą pagalbą, turėtų sudaryti tinkamas sąlygas, kurių dėka būtų teikiamas kokybiškas socialinių įgūdžių ugdymas, emocinis ir psichologinis vaiko palaikymas ir teikiama visapusiška pagalba įveikiant mokymosi sunkumus.

ŠPS tikslas yra padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. Todėl 3 klausimas skirtas išsiaiškinti: *kaip vyksta socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesas vaikų dienos centre.*

7 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesas vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Ugdymo(si) procesas dienos centre	Susipažinimas	„<...>išsamesnis vaiko pažinimas ir dėmesys jo adaptacijai VDC <...>“ (ŠPS1). „<...> supažindinamas su patalpomis, darbuotojais, vaikais, įranga ir ugdymo(si) priemonėmis, dienos rutina, elgesio taisyklėmis, ritualais<...>“ (ŠPS2). „<...>vaikas supažindinamas su dienos centro patalpomis, jam papasakojama apie veiklą, kuri vykdoma dienos centre, leidžiama apsiprasti<...>“ (ŠPS3).
	Informacijos rinkimas	„<...>įvairios susipažinimo ir geresnio pažinimo, įtraukimo situacijos, žaidimai, veiklos<...>“ (ŠPS1). „<...>pradžioje vaikas stebimas kaip jis jaučiasi dienos centre, kaip bendrauja su kitais vaikais, kokie sunkumai jam iškyla<...>“ (ŠPS2). „<...>informacijos rinkimas iš šeimos apie vaiką, jo šeimą, socialinius ryšius, mokyklą pildant vaiko - šeimos kortelę, informacija iš mokyklos, atliekamas poreikio įvertinimas<...>“ (ŠPS3).

	Konsultavimas	„<...><...>konsultacijų metu siekiama susipažinti su vaiku, atrasti ryšį, užmegzti kontaktą su juo, kad būtų suteikiama efektyviausia pagalba ir vaikas galėtų laisvai jaustis ir ieškoti problemų sprendimo būdų. Konsultuojant individualiai ir dirbant su grupe ir kuo produktyvesnis terapinis kontaktas<...>(ŠPS1); „<...>individualios konsultacijos su vaikais, tam tikrais atvejais ir su jų tėvais<...>“ (ŠPS2).
	Prevenicinė veikla	„<...>grupinio/komandinio pobūdžio užduočių vaikų grupėms organizavimas<...>“ (ŠPS2); „<...>Individualus ir darbas grupėse ugdant vaikų socialinius įgūdžius, suteikiant jiems pagalbą sprendžiant kasdienes sunkumus<...>“ (ŠPS2); „<...>padedant pasiruošti pamokas, mokantis bendravimo įgūdžių, skatinant teigiamą vaikų socializaciją<...>“ (ŠPS3).

Vaikui pradėjus lankyti dienos centrą labai svarbu yra jį pažinti, išsiaiškinti, su kokiais sunkumais jis susiduria, kokių socialinių įgūdžių jam trūksta. Tam gali naudoti pokalbį su vaiku, stebėti, analizuoti ir aprašyti vaiko elgesį dienos centre ir bendravimą su kitais vaikais ir suaugusiais. Labai svarbu, pradėjus vaikui lankyti dienos centrą, suteikti galimybę apsibrasti. Tyrimo metu, atskleista, kad darbas su vaiku pirmiausia prasideda nuo susipažinimo, o kaip teigė informantai vaikas pradžioje *supažindinamas su patalpomis, darbuotojais, vaikais, įranga ir ugdymo(si) priemonėmis, dienos rutina, elgesio taisyklėmis, ritualais (ŠPS2)*, jam *papasakojama apie veiklą, kuri vykdoma dienos centre, leidžiama apsibrasti (ŠPS3)*. Tokiu būdu vaikui yra sudaromos sąlygos pasirinkti ar jis nori lankyti dienos centrą, ar ne, nes pradžioje vaikas stebimas *kaip jis jaučiasi dienos centre, kaip bendrauja su kitais vaikais, kokie sunkumai jam iškyla (ŠPS3)*. Jei vaikas apsisprendžia lankyti dienos centrą, vyksta *informacijos rinkimas iš šeimos apie vaiką, jo šeimą, socialinius ryšius, mokyklą pildant vaiko - šeimos kortelę, informacija iš mokyklos, atliekamas poreikio įvertinimas (ŠPS3)*. Darbas su vaiku vyksta per *grupinio/komandinio pobūdžio užduočių vaikų grupėms organizavimą ir individualias konsultacijas su vaikais, tam tikrais atvejais ir su jų tėvais (ŠPS2)*. Tyrimo metu išryškėjo, kad pirminis etapas yra skiriamas vaiko stebėjimui ir informacijos rinkimui iš įvairių šaltinių, vykdamas individualias vaikų ir tėvų konsultacijas ir taikant preventicinę veiklą ugdant vaikų bendravimo įgūdžius, sprendžiant kylančias problemas, skatinant teigiamą socializaciją.

Pagrindinis vaikų dienos centro uždavinys yra išugdyti asmenybes su gebėjimais, įgūdžiais, leidžiančiais aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Vaikų dienos centrai funkcionuoja kaip priemonių sistemos, skirtos vaiko teisių ir teisėtų interesų bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančios ir vaiko socializacijos, ugdymo bei socialinės, psichologinės, specialiosios, pedagoginės, informacinės ar kitos pagalbos teikimo sistemos, sudėtinė dalis

(Masilaisukienė E., Griškutė V., 2010). Ketvirtu klausimu siekta išsiaiškinti: *kokia ugdomoji veikla vykdomas dienos centre?*

8 lentelė. ŠPS vykdoma ugdomoji veikla vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
ŠPS ugdomoji veikla	Socialinių ir psichologinių ar krizių įveikimo pagalba	„<...>psichologinė pagalba vaikams ir tėvams<...>, pozityvios tėvystės mokymai<...>, „Tiltai“ – nuo 11 metų paaugliams<...>“ (ŠPS1); „<...>remiamasi įvairių metodinių leidinių, laisvai prieinamų internete, teorine medžiaga, praktinėmis užduotimis<...>“ (ŠPS2);
	Socialinių įgūdžių ugdymo programų vykdymas	„<...>veiklų metu nuolat kreipiamas dėmesys bendravimo įgūdžių tobulinimui bei netinkamo elgesio korekcijai, pastebimi teigiami pokyčiai ir pasiekimai<...>“ (ŠPS1); „<...>bendravimo įgūdžių formavimas vyksta kasdienėje veikloje<...>“ (ŠPS3). „<...>vaikai įtraukiami į gyvenimo įgūdžių mokymą – pagalba gaminant maistą, pagalba tvarkant patalpas pagal sudarytą grafiką, dalijimasis ugdymo(si) priemonėmis, pavyzdžiui, kompiuteriu, individualūs pokalbiai su vaiku, apie jo patiriamus sunkumus, taip pat padeda vaikui mokytis, kaip būtų galima spręsti situacijas, siekti tai išbandyti praktiškai<...>“ (ŠPS2); „<...>kasdieniai vaikų įgūdžiai formuojami per individualius ir užsiėmimus grupėje<...>“ (ŠPS3).
	Pagalba pamokų ruošoje	„<...>pagalba ruošiant namų darbus<...>“ (ŠPS1); „<...>įgūdžiai vaikams formuojami per pamokų ruošą mokant juos pareigingumo ir atsakomybės<...>“ (ŠPS3).
	Vaikų užimtumo organizavimas	„<...>skatinama saviraiška įvairiomis meninės ir sportinės raiškos priemonėmis, įvairios kūrybinės užduotys<...>“ (ŠPS1); „<...>jausmų atpažinimo, įvardinimo ir įveikos būdų mokosi individualių pokalbių metu, atliekant grupines kūrybines užduotis, taikant dailės terapiją<...>“ (ŠPS2); „<...>įvairių kūrybiškumą skatinančių veiklų organizavimą, dalyvavimą meniniuose konkursuose<...>“ (ŠPS3);
	Ekskursijų, išvykų organizavimas	„<...>organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos<...>“ (ŠPS1); „<...>išvykos, pasivaikščiojimai, vasaros stovyklos<...>“ (ŠPS2); „<...>organizuojame vaikams išvykas, vasaros stovyklas<...>“ (ŠPS3);

Atlikus interviu turinio analizę, išskirtos penkios ŠPS ugdomosios veiklos vaikų dienos centre subkategorijos: socialinių ir psichologinių ar krizių įveikimo pagalba, kurios metu, kaip teigė ŠPS2, *remiamasi įvairių metodinių leidinių, laisvai prieinamų internete, teorine medžiaga, praktinėmis užduotimis*. Teikiama *psichologinė pagalba vaikams ir tėvams<...>, pozityvios tėvystės mokymai (ŠPS1)*.

Antra išskirta ugdomosios veiklos subkategorija yra socialinių įgūdžių ugdymo programų vykdymas, kai *veiklų metu nuolat kreipiamas dėmesys bendravimo įgūdžių tobulinimui bei netinkamo elgesio korekcijai, pastebimi teigiami pokyčiai ir pasiekimai (ŠPS1, ŠPS3)*. ŠPS2 nurodė, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius, *vaikai įtraukiami į gyvenimo įgūdžių mokymą – pagalba gaminant maistą, pagalba tvarkant patalpas pagal sudarytą grafiką, dalijimasis ugdymo(si) priemonėmis, pavyzdžiui, kompiuteriu, individualūs pokalbiai su vaiku, apie jo patiriamus sunkumus, taip pat padeda vaikui mokytis, kaip būtų galima spręsti situacijas, siekti tai išbandyti praktiškai*.

Pagalba pamokų ruošoje išskirta kaip trečioji ugdomosios veiklos subkategorija. Šios veiklos metu, kaip nurodė ŠPS3, *įgūdžiai vaikams formuojami per pamokų ruošą mokant juos pareigingumo ir atsakomybės*.

Svarbi ugdomosios veiklos dalis yra tikslingas vaikų užimtumo organizavimas. Informantai (ŠPS1, ŠPS2, ŠPS3) pažymėjo vaikų kūrybiškumo ugdymo svarbą, kai vaikų *saviraiška skatinama įvairiomis meninės ir sportinės raiškos priemonėmis, įvairios kūrybinės užduotys, jausmų atpažinimo, įvardinimo ir įveikos būdų mokosi individualių pokalbių metu, atliekant grupines kūrybines užduotis, taikant dailės terapiją*.

Penktoji išskirta ugdomosios veiklos subkategorija yra ekskursijų, išvykų organizavimas. Šių veiklų metu, kaip nurodė informantai (ŠPS2, ŠPS3), vaikams *organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos, pasivaikščiojimai, vasaros stovyklos*.

Socialinių įgūdžių ugdymas gali būti individualus arba dirbant su grupe. Taikydami šiuos metodus ŠPS ugdo bendravimo gebėjimus, kurie padeda bendradarbiauti, skatina gerbti kitų nuomonę, kurti ir reikšti idėjas bei mažinti konfliktų galimybes. 5 klausimu siekta *nustatyti ugdomosios veiklos metodus vaikų dienos centre*.

9 lentelė. ŠPS ugdomosios veiklos metodai vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
ŠPS ugdomosios veiklos metodai	Individualus darbas	„<...>vaikas konsultuojamas individualiai siekiant išspręsti jam kylančias problemas<...>(ŠPS1); „<...>nuoseklus darbas su vaiku konsultuojant jį, ypatingas dėmesys kreipiamas į vaiko poreikius<...>“(ŠPS2); „<...>individualūs pokalbiai, konsultacijos ir individualios užduotys<...>“(ŠPS3).
	Darbas su grupe	„<...>psichologinė pagalba vaikams ir tėvams<...>, pozityvios tėvystės mokymai<...>, „Tiltai“ – nuo 11 metų paaugliams<...>“(ŠPS1); „<...>remiamasi įvairių metodinių leidinių, laisvai prieinamų internete, teorine medžiaga, praktinėmis užduotimis<...>“(ŠPS2);

		„<...>organizuojame vaikams išvykas, vasaros stovyklas, įvairius meninius ir ugdomuosius užsiėmimus<...>(ŠPS3);
--	--	---

Remiantis informantų atsakymais (9 lentelė) buvo išskirtos dvi ŠPS ugdomosios veiklos metodų subkategorijos, tai – individualus darbas ir darbas su grupe. Atsiskleidė informantų požiūris į individualaus darbo su vaikais svarbą ugdant socialinius įgūdžius. Visi informantai išskyrė individualių konsultacijų, pokalbių ir užduočių svarbą ugdant vaikų socialinius įgūdžius, kai, kaip pažymi ŠPS2, *vyksta nuoseklus darbas su vaiku konsultuojant jį, ypatingas dėmesys kreipiamas į vaiko poreikius.*

Darbo su grupe metodą informantai nurodė, kai teikiama *psichologinė pagalba vaikams ir tėvams<...>, pozityvios tėvystės mokymai (ŠPS1)*. ŠPS2 nurodė, jog dirbant su grupe *remiamasi įvairių metodinių leidinių, laisvai prieinamų internete, teorine medžiaga, praktinėmis užduotimis*. Prie darbo su grupe metodo priskiriama ir sociokultūrinė ugdomoji veikla. ŠPS3 nurodė, jog *organizuojame vaikams išvykas, vasaros stovyklas, įvairius meninius ir ugdomuosius užsiėmimus*.

Vykdamas vaikų dienos centrų veiklą, vadovaujamosi šeimos įgalinimo principu, kai sistemiškai dirbama su šeima bei jos aplinka, kad šeimos nariai sąmoningiau prisiimtų atsakomybę už savo sprendimus bei savo gyvenimo kūrimą ir bendradarbiavimo, kai centro paslaugų teikimas remiasi vaiko, jo šeimos narių, centro, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų aktyviu tarpusavio bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba. Todėl labai svarbu yra organizuoti komandinį darbą ir taikyti kompleksines priemones, kurių profesionalus pritaikymas gali padėti įveikti vaikams iškilusius sunkumus, gerinti jų gyvenimo kokybę, ugdant jų socialinius įgūdžius. Siekiant išsiaiškinti, kaip įgyvendinamas komandinis darbas vaikų dienos centre, informantų paprašyta pakomentuoti: *kaip vaikų dienos centre įgyvendinamas komandinis darbas?*

10 lentelė. Komandinio darbo įgyvendinimas vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Komandinis darbas	Tėvų švietimas	„<...>vykdoma tėvų edukacija ir įtraukimas į procesą (pozityvios tėvystės mokymai, tėvų susirinkimai, tėvų ir vaikų renginiai), individualūs pokalbiai su vaikais ir tėvais pagal ugdomąjį poreikį, psichologinė pagalba vaikams ir tėvams<...>“(ŠPS1); „<...>vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos dažnu atveju sprendžiamos į tai įtraukiant tėvus, šeimą. Tėvai dažniausiai kviečiami individualiam pokalbiui, apie vaiko emocinę būseną, pasiekimus, patirtas konfliktines situacijas, mokymo(si) pasiekimus ir sunkumus<...>“(ŠPS2);

		„<...>tėvus kviečiame į pokalbius, dažnai bendraujame telefonu<...>“ (ŠPS3).
	Specialistų bendradarbiavimas	„<...>su kitais rajono VDC (bendros šventės, susitikimai, varžybos), mokykla ir neabejingais pedagogais ;), baseinu, kultūros centru, rajono muziejais<...>“ (ŠPS1); „<...>vyksta bendradarbiavimas su mokykla, seniūnijos darbuotojais, policijos pareigūnais<...>“ (ŠPS3);

Išanalizavus interviu turinį išryškėjo komandinio darbo subkategorijos, tai – tėvų švietimas ir specialistų bendradarbiavimas. Kaip pažymėjo visi informantai, vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos dažnu atveju sprendžiamos į tai įtraukiant tėvus, šeimą. ŠPS2 nurodė, kad tėvai dažniausiai kviečiami individualiam pokalbiui, apie vaiko emocinę būseną, pasiekimus, patirtas konfliktines situacijas, mokymo(si) pasiekimus ir sunkumus. Vykdoma tėvų edukacija ir įtraukimas į procesą (pozityvios tėvystės mokymai, tėvų susirinkimai, tėvų ir vaikų renginiai), individualūs pokalbiai su vaikais ir tėvais pagal ugdomąjį poreikį, psichologinė pagalba vaikams ir tėvams (ŠPS1). Lentelėje (9) matome, kad komandinis darbas vaikų dienos centre įgyvendinamas bendradarbiaujant su kitais rajono vaikų dienos centrais (bendros šventės, susitikimai, varžybos), mokykla ir neabejingais pedagogais, baseinu, kultūros centru, rajono muziejais (ŠPS1). Taip pat, kaip pažymėjo ŠPS3, vyksta bendradarbiavimas su seniūnijos darbuotojais, policijos pareigūnais.

Septintu klausimu siekta išsiaiškinti socialinių įgūdžių ugdymosi galimybes vaikų dienos centre. Todėl informantų pasiteirauta kokios, jų nuomone, jų dienos centre yra socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?

11 lentelė. ŠPS nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymosi galimybes vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės	Turimi ištekliai	„<...>pagal vaikų kontingento bendruosius ir individualius socialinių įgūdžių poreikius, siekiant išsikeltų tikslų, vykdomos ugdomosios ir laisvalaikio užimtumo veiklos: pagalba ruošiant namų darbus, maisto gaminimas, įvairios kūrybinės užduotys, organizuojami judrieji ir stalo žaidimai komandoje, porose, skatinama saviraiška įvairiomis meninės ir sportinės raiškos priemonėmis, taikomas patalpų tvarkymosi grafikas, organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos, vykdoma tėvų edukacija ir įtraukimas į procesą. Aktyvus, įdomus ir prasmingas organizuotas užimtumas, saugi atmosfera, empatija tarpusavio santykiuose<...>“ (ŠPS1); „<...>atviras nuoširdus vaiko priėmimas, saugios aplinkos sudarymas, nuoseklus darbas su vaiku<...>“ (ŠPS2); „<...>draugiška vaikams aplinka, darbuotojai, bendru sutarimu kurtos taisyklės, pareigos, pokalbiai su vaiku(-ais), jo šeima. Taip pat organizuojamos ekskursijos, vasaros stovyklos prisideda prie socialinių įgūdžių ugdymo, įtvirtinimo<...>“ (ŠPS3).

	Apribojimai	<p>„<...>per didelis vaikų skaičius, nepritaikytos patalpos, vaikų amžiaus skirtumas<...>“ (ŠPS1).</p> <p>„<...>skirtingas vaikų amžius, lėšų norimoms veikloms įgyvendinti trūkumas<...>“ (ŠPS2);</p> <p>„<...>dienos centrą lanko daug vaikų, trūksta darbuotojų<...>“ (ŠPS3).</p>
--	-------------	--

Remiantis informantų atsakymais (11 lentelė) išskirtos dvi, socialinių įgūdžių ugdymo(si) dienos centre, galimybių subkategorijos: turimi ištekliai ir apribojimai.

Turimus išteklius informantai ŠPS1 ir ŠPS3 nurodė *vykdomos ugdomosios ir laisvalaikio užimtumo veiklos: pagalba ruošiant namų darbus, maisto gaminimas, įvairios kūrybinės užduotys, organizuojami judrieji ir stalo žaidimai komandoje, porose, skatinama saviraiška įvairiomis meninės ir sportinės raiškos priemonėmis, taikomas patalpų tvarkymosi grafikas, organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos, vykdoma tėvų edukacija ir įtraukimas į procesą. Aktyvus, įdomus ir prasmingas organizuotas užimtumas, saugi atmosfera, empatija tarpusavio santykiuose. ŠPS2 paminėjo, jog labai svarbus atviras nuoširdus vaiko priėmimas, saugios aplinkos sudarymas, nuoseklus darbas su vaiku.*

Per didelis vaikų skaičius, nepritaikytos patalpos, vaikų, lankančių dienos centrą amžiaus skirtumas, darbuotojų trūkumas, įvardinti kaip apribojimai, kurie atsiliepia vaikų ugdymo(si) galimybėms.

Aštuntas interviu klausimas buvo skirtas nustatyti veiklos tobulinimo galimybes dienos centre. Todėl informantų pasiteirauta: *ką tobulintumėte savo veikloje ugdant vaikų socialinius įgūdžius?*

12 lentelė. ŠPS nuomonė apie veiklos tobulinimo galimybes dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Veiklos tobulinimo galimybės	Mokymai	<p>„<...>reikalinga dalyvauti mokymuose, seminaruose, kurių metu yra galimybė atnaujinti ir įgyti naujų žinių darbui su vaikais<...>“ (ŠPS2);</p> <p>„<...>dalyvauti seminaruose, atnaujinti žinias<...>“ (ŠPS3).</p>
	Asmeninių resursų skyrimas	<p>„<...>labiau planuoti savo veiklą skiriant daugiau dėmesio vaikų ugdymui grupinėje veikloje<...>“ (ŠPS2);</p> <p>„<...>aktyviau įtraukčiau vaiko šeimos narius, pastiprinant ir namų aplinką, siekiant nuoseklesnio, tęstinio rezultato<...>“ (ŠPS3).</p>

Apibūdinant veiklos tobulinimo galimybes ugdant vaikų socialinius įgūdžius, išskirtos dvi subkategorijos: mokymai ir asmeninių resursų skyrimas. Informantai ŠPS2 ir ŠPS3 įvardijo, kad *reikalinga dalyvauti mokymuose, seminaruose, kurių metu yra galimybė atnaujinti ir įgyti naujų žinių darbui su vaikais*. Išskirtas savo veiklos planavimas skiriant daugiau dėmesio vaikų ugdymui(si) grupinėje veikloje, aktyviau įtraukiant *vaiko šeimos narius, pastiprinant ir namų aplinką, siekiant nuoseklesnio, tęstinio rezultato (ŠPS3)*.

Išanalizavus interviu metu su ŠPS gautus duomenis matome, kad ŠPS tikslas yra padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. ŠPS pažymėjo, kad užtikrina socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes taikydami socialinių įgūdžių ugdymo programas, teikdami psichologines konsultacijas dirbant individualiai su vaiku ir su grupe. Dienos centre sudaromos sąlygos vaikų pamokų ruošai, ugdomi maisto gamavimo įgūdžiai, vykdoma įvairi kūrybinė ir sportinė ugdymoji veikla, organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos.

3.2. Dienos centrų specialistų (socialinio darbuotojo) nuomonės apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes, rezultatų vertinimas

Vaikų dienos centrai siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvaciją, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, vaktavimo gatvėmis, padėti jiems pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didinti jų savivertę. Dienos centre sudaromos sąlygos vaiko socialinių įgūdžių ugdymuisi. Todėl šio tyrimo tikslas buvo ištirti vaikų dienos centrų SD nuomonę apie vaikų, lankančių Šilalės rajono dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymosi galimybes.

Nuo 2016 m. vidurio vaikų dienos centrus galėjo lankyti visi vaikai, t. y. ne tik vaikai iš šeimų, kurios patiria socialinę riziką ir nepasiturinčių, bet ir kiti vaikai, tenkinant jų užimtumo, dalyvavimo sociokultūrinėje veikloje ir kitų vaiko įvairiapusę raidą užtikrinančių veiksnių poreikį. Todėl pirmas interviu klausimu pasiteirauta: *kokie vaikai gali lankyti dienos centrą?* Remiantis SD atsakymais, visi informantai patvirtino, kad dienos centrą lankyti gali visi mokyklinio amžiaus vaikai iš Šilalės miesto ir rajono. Tik pirmenybė teikiama, kaip pažymėjo SD1, socialinę paramą gaunančioms šeimoms.

Dėl sparčiai besikeičiančių ekonominių bei socialinių gyvenimo sąlygų visuomenėje vykstančios permainos vis labiau pažeidžia silpnas, įvairių materialinių bei psichologinių problemų turinčias šeimas. Todėl antras klausimas skirtas nustatyti *problemas, su kuriomis susiduria dienos centrą lankantys vaikai*.

13 lentelė. Problemos, su kuriomis susiduria dienos centrą lankantys vaikai.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos	Socialinių įgūdžių stoka	<p><...>iškilus konfliktams tarp vaikų, jie nemoka jų spręsti tinkamai būdais, dažnai įsivelia į muštynes<...>“(SD1).</p> <p>„<...>nepasitikėjimas savimi, nedrįsta paprašyti pagalbos<...>“(SD2).</p> <p>„<...>bendravimo problemos, konfliktinis elgesys, sunku vaikams dirbti komandoje, bendradarbiauti<...>“(SD4).</p> <p>„<...>vaikai stokoja higienos pagrindų<...>“(SD5).</p>
	Emociniai sunkumai	<p>„<...>vaikams sunku išreikšti savo jausmus, dažnai tai būna pabėgimas iš sudėtingesnės situacijos arba užsidarymas<...>“(SD1).</p> <p>„<...>nemokėjimas valdyti emocijų. konfliktines situacijas sprendžia naudodami fizinę jėgą<...>(SD2).</p> <p>„<...>elgesio ir emociniais sunkumais<...>(SD3).</p> <p>„<...>vaikai dažnai šeimoje patiria sunkumus, kurie atsiliepia ir jų bendravime su kitais vaikais ir suaugusiais dienos centre, mokykloje<...>“(SD4).</p> <p>„<...>nemokėjimas susitaikyti su vaikui nepalankia situacija, vaikų tarpusavio bendravimo problemos, konfliktinės situacijos ir nemokėjimas jų tinkamai spręsti<...>“(SD5).</p>
	Mokymosi sunkumai	<p>„<...>kai kuriuos vaikus reikia labai motyvuoti, kad jie ruošų namų darbus. Iškyta sunkumų mokykloje dėl gebėjimo susikaupti pamokų metu<...>“(SD1).</p> <p>„<...>Mokymosi motyvacijos nebuvimas, nenoras ruošti namų darbus, patiria mokymosi sunkumus mokykloje, sunku susikaupti pamokų metu<...>(SD2).</p> <p>„<...>sunku susikaupti, silpna motyvacija mokymuisi, nenoras eiti į mokyklą<...>(SD3).</p> <p>„<...>kai kuriems vaikams sunkiai sekasi mokytis mokykloje, reikalinga pagalba darant namų darbus<...>“(SD4).</p> <p><...>patiria neigiamus išgyvenimus mokykloje, o tai atsispindi vaikų elgesyje dienos centre, bendraujant su kitais vaikais<...>(SD5).</p>

Remiantis informantų atsakymais (13 lentele), buvo išskirtos trys subkategorijos. Analizuojant interviu turinį išryškėjo problemos, su kuriomis dažniausiai susiduria Šilalės rajono dienos centrus lankantys vaikai. Tai – socialinių įgūdžių stoka, emociniai ir mokymosi sunkumai. Socialinių įgūdžių stoka, kaip pažymėjo SD1, pasireiškia, kai *iškilus konfliktams tarp vaikų, jie nemoka jų spręsti tinkamai būdais, dažnai įsivelia į muštynes*. Bendravimo įgūdžiai laikomi interpersonalinių įgūdžių pagrindu. Tačiau, kaip interviu metu pažymėjo informantai, dažnai

vaikam, lankantiems dienos centrą išryškėja *bendravimo problemos, konfliktinis elgesys, sunku vaikams dirbti komandoje, bendradarbiauti* (SD4). Tyrimo metu respondentai nurodė, kad vaikams būdingas *nepasitikėjimas savimi, nedrįsta paprašyti pagalbos* (SD2). O tai trukdo vaikams atsiskleisti ir būti savimi. Taip pat SD5 interviu metu pažymėjo, kad *vaikai stokoja higienos pagrindų*.

Interviu metu išryškėjo emociniai sunkumai, su kuriais susiduria dienos centrus lankantys vaikai, kai *vaikams sunku išreikšti savo jausmus, dažnai tai būna pabėgimas iš sudėtingesnės situacijos arba užsidarymas* (SD1). Kaip nurodė informantai SD2 ir SD4 vaikų, lankančių dienos centrus emociniai sunkumai pasireiškia kaip *nemokėjimas valdyti emocijų. konfliktines situacijas sprendžia naudodami fizinę jėgą*.

Vaikai, lankantys dienos centrą susiduria su mokymosi sunkumais. Visi informantai nurodė, kad motyvacijos trūkumas ir nenoras ruošti pamokas yra problema, kuri reikalauja daug dėmesio, nes *kai kuriuos vaikus reikia labai motyvuoti, kad jie ruošytų namų darbus. Iškyla sunkumų mokykloje dėl gebėjimo susikaupti pamokų metu*. Tai susiję su neigiama patirtimi mokykloje, nes vaikai *patiria neigiamus išgyvenimus mokykloje, o tai atsispindi vaikų elgesyje dienos centre, bendraujant su kitais vaikais*(SD5).

Aplinka ir kasdienė veikla turėtų teikti kiek įmanoma daugiau galimybių mokytis. Todėl labai svarbus vaidmuo tenka dienos centro socialiniams darbuotojams, kurie išnaudoja šias galimybes dirbdami su vaikais, sukurdami jiems aplinką ir siekdami išugdyti vaikams reikalingus socialinius įgūdžius. Vaikų dienos centre socialinio darbuotojo bendravimas su vaiku yra jo darbo esmė. Trečias klausimas buvo skirtas išsiaiškinti *socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesą vaikų dienos centre*.

14 lentelė. Socialinių įgūdžių ugdymo(si) procesas vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Ugdymo(si) procesas dienos centre	Susipažinimas	„<...>vaikui pradėjus lankyti jam leidžiama apsibrasti, susipažinti su patalpomis, vykdoma veikla<...>“(SD1). „<...>pradžioje svarbu santykio užmezgimas su vaiku<...>“(SD2). „<...>pradžioje vaikas supažindinamas su patalpomis, jam leidžiama apsibrasti, papasakojama ką galima veikti dienos centre, kokios pagalbos jis gali tikėtis<...>“(SD4). „<...>visų pirma susipažįstame, pabendraujame, pakalbame apie tai, ko tikisi vaikas iš dienos centro, ką vaikas mėgsta veikti<...>“(SD5).
	Informacijos rinkimas	„<...>pradžioje vyksta vaiko stebėjimas kaip jis jaučiasi dienos centre, su kokiais sunkumais susiduria, kas jam patinka<...>“(SD1). „<...>pastangos įlieti vaiką į VDC lankytojų būrį, suprasti vaiką ir stebėti jo reakciją į įvairius atvejus<...>“(SD2). „<...>pradžioje vyksta vaiko stebėjimas<...>“(SD3).

		<p>„<...>pastebimos problemos, su kuriomis susiduria vaikas, kad būtų galima tikslingai teikti pagalbą<...>“(SD4).</p> <p>„<...>renkama informacija iš šeimos narių, įvertinamos problemos, su kuriomis susiduria, paslaugų poreikis<...>“(SD1).</p> <p>„<...>vaiko ir šeimos poreikių įvertinimas<...>“(SD3).</p>
	Įtraukimas į veiklą	<p><...>vaikai skatinami įsitraukti į bendrą veiklą, dalyvauti, planuojant veiklas, tokiu būdu skatinama pačių vaikų atsakomybė už atliekamą veiklą<...>“(SD1).</p> <p>„<...>išklausti, suprasti ir padėti. Jei neturėsi santykio su vaiku, vienas nieko neišspręsi, visada gilinuosi į tai, kas gali padėti pasikeisti. Elgesio korekcija, nuoširdi pagalba<...>“(SD2).</p> <p>„<...>užduočių atsakomybių suteikimas, pokalbiai, diskusijos. Individualus ir darbas su grupe<...>“(SD3).</p> <p>„<...>pamokų ruošą, vaikams teikiamos užimtumo, maitinimo, ugdymo paslaugos<...>“(SD4).</p> <p>„<...>labiausiai padeda bendravimas, paskatinimas. Grupiniai užsiėmimai skatina bendruomeniškumą, santykį su kitu žmogumi. Įvairūs žygiai suteikia gerų emocijų, ugdo atsakomybę, bendravimą ir bendruomeniškumą<...>“(SD5).</p>

Turėdami teigiamus socialinius įgūdžius vaikai turės galimybę priimti socialinius sprendimus, kurie sustiprins jų tarpasmeninius santykius ir leis sėkmingai mokytis mokykloje.

Apibūdinant ugdymo(si) procesą vaikų dienos centre, išryškėjo trys kategorijos: susipažinimas, informacijos rinkimas, įtraukimas į veiklą. Susipažinimo etape, kaip pažymėjo informantai SD1, SD2, SD4, SD5 labai svarbu yra adaptacinis periodas, kai pradžioje vaikas supažindinamas su patalpomis, jam leidžiama apsibrasti, papasakojama ką galima veikti dienos centre, kokios pagalbos jis gali tikėtis, ką vaikas mėgsta veikti.

Informantai (SD1, SD2, SD3, SD4) pažymėjo, kad *pradžioje vyksta vaiko stebėjimas kaip jis jaučiasi dienos centre, su kokiais sunkumais susiduria, kas jam patinka*. Pastebimos problemos, su kuriomis susiduria vaikas, kad būtų galima tikslingai teikti pagalbą. SD1, SD3 nurodė, kad *renkama informacija iš šeimos narių, įvertinamos problemos, su kuriomis susiduria, paslaugų poreikis*.

Įvykus sėkmingai adaptacijai, nustačius ir įvertinus šeimos ir vaiko problemas ir poreikius labai svarbus tampa darbas su vaiku. *vaikai skatinami įsitraukti į bendrą veiklą, dalyvauti, planuojant veiklas, tokiu būdu skatinama pačių vaikų atsakomybė už atliekamą veiklą. užduočių atsakomybių suteikimas, pokalbiai, diskusijos (SD1). Individualus ir darbas su grupe(SD3), pamokų ruošą, vaikams teikiamos užimtumo, maitinimo, ugdymo paslaugos (SD4). Kaip pažymėjo informantas SD5, labiausiai padeda bendravimas, paskatinimas, grupiniai*

užsiėmimai skatina bendruomeniškumą, santykį su kitu žmogumi. Įvairūs žygiai suteikia gerų emocijų, ugdo atsakomybę, bendravimą ir bendruomeniškumą.

Galima akcentuoti, kad, vaikui pradėjus lankyti dienos centrą, labai svarbu yra, kad įvyktų sėkmingas adaptacinis periodas, stebėjimo etape svarbu išsiaiškinti ir nustatyti vaiko poreikius. Diagnozuojant ir vertinant surinkti reikiamą informaciją, nustatyti problemas ne tik vaiko, bet ir šeimos. Surinkus informaciją, nustačius poreikius pradedamas individualus ir darbas grupėje su vaiku.

Socialiniai įgūdžiai glaudžiai susiję su asmens gebėjimu valdyti socialines situacijas, efektyviai spręsti įvairias gyvenimiškas problemas, sėkmingai adaptuotis naujoje besikeičiančioje aplinkoje, atitinkamai veikti aplinką ar net keisti ją. Ugdant socialinius įgūdžius gerėja asmens socialinio funkcionavimo galios, didėja asmens potencinės galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime. Be to, susiformavus socialiniams įgūdžiams padidėja asmens pasitikėjimas savimi, jis efektyviau ima veikti esant probleminei situacijai. Ketvirtuoju interviu klausimu siekta išsiaiškinti: *kokia ugdomoji veikla vykdomas dienos centre?*

15 lentelė. SD vykdoma ugdomoji veikla vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
SD ugdomoji veikla	Socialinių įgūdžių ugdymo programų vykdymas	„<...> vaikai dienos centre mokosi gaminti maistą, tvarkosi dienos centro patalpas<...>(SD1). <...>dienos centre vaikai mokosi gamintis maistą, plautis rankas prieš valgį, tvarkytis patalpas, aplinką ir visa tai padeda kasdienybėje, mokau, kad reikia prisižiūrėti savo rūbus, pasikeisti kojines, kad jos būtų švarios<...>“(SD2). „<...>turime maisto gaminimo būrelį. Filmų žiūrėjimas, aptarimas ir analizavimas. Aktyvus laisvalaikio praleidimas sporto salėje, vaikams suteikiama galimybė rūpinti savo fiziniu aktyvumu<...>“(SD4). „<...>vaikų socialiniai įgūdžiai yra pritaikomi maisto gaminime, švaros laikymosi, savarankiškoje veikloje<...>“(SD5).
	Pagalba pamokų ruošoje	„<...>vaikai turi galimybę pasiruošti pamokas<...>“(SD1). „<...>pamokų ruošą didina motyvaciją domėtis mokymosi procesu<...>“(SD2). „<...>vykdoma pamokų ruošą<...>“(SD3). „<...>dienos centre vaikai turi galimybę pasiruošti pamokas. Mes padedame jiems<...>“(SD4). „<...>dienos centre vaikai ruošia pamokas<...>“(SD5).
	Vaikų užimtumo organizavimas	„<...>dienos centre vaikai turi galimybę save išreikšti kūrybinėje veikloje. Jie piešia, kuria įvairius darbelius<...>“(SD1). „<...>meninė veikla ugdo pasitikėjimą savimi „aš nenorėjau, nes galvojau, kad nemokėsiu, bet aš tai padariau ir man gavosi“<...>“(SD2). „<...>meno kūrybiniai, šokio, savęs pažinimo per kūrybinę veiklą užsiėmimai<...>“(SD3).

		<p>„<...>piešimo būrelis skatina atsipalaidavimą, padeda nurimti emocijoms. Rengiamos vaikų darbelių parodos<...>“(SD4).</p> <p>„<...>rodomas pasitikėjimas, kad jie patys gali kažką sukurti<...>“(SD5).</p>
	Ekskursijų, išvykų organizavimas	<p>„<...>organizuojame išvykas, žygius, vasaros stovyklas<...>“(SD1).</p> <p>„<...>organizuojame išvykas į lankytinas vietas, žygius<...>“(SD2).</p> <p>„<...>organizuojame išvykas, ekskursijas, dalyvaujame renginiuose<...>“(SD3).</p> <p>„<...>organizuojame žygius, ekskursijas, įvairias išvykas<...>“(SD4).</p>

Lentelėje (15) galima pastebėti, kad SD ugdomoji veikla išskirta į keturias subkategorijas: socialinių įgūdžių ugdymo programų vykdymas, kurių metu, kaip nurodė ŠPS1, ŠPS2, ŠPS4, ŠPS5, *dienos centre vaikai mokosi gamintis maistą, plautis rankas prieš valgi, tvarkytis patalpas, aplinką ir visa tai padeda kasdienybėje, mokau, kad reikia prisžiūrėti savo rūbus, pasikeisti kojines, kad jos būtų švarios.*

Antroji išskirta subkategorija yra pagalba pamokų ruošoje. Ją, kaip svarbią ugdomosios veiklos dalį, nurodė visi informantai. SD2 teigė, kad *pamokų ruošą didina motyvaciją domėtis mokymosi procesu.*

Trečioji ugdomosios veiklos subkategorija vaikų užimtumo organizavimas, kuris kaip nurodė informantai dažniausiai išreiškiamas meninėje veikloje, rengiant vaikų parodas. Tokiu būdu *rodomas pasitikėjimas, kad jie patys gali kažką sukurti (SD5).*

Ketvirtoji išskirta ugdomosios veiklos subkategorija yra ekskursijų, išvykų organizavimas. Visi informantai nurodė, jog rengia išvykas, ekskursijas, žygius, vasaros stovyklas.

Socialinių įgūdžių ugdymas gali būti individualus ir grupėje. Praktiniame socialiniame darbe svarbu išsiaiškinti probleminę situaciją ir prognozuoti galimybes, teikti pagalbą bei sudaryti veiklos planą. Todėl dirbdamas individualiai ir ugdydamas vaikų socialinius įgūdžius, darbuotojas pirmiausia surenka reikalingą informaciją apie vaiką prieš nustatydamas tikslus, kurie tenkintų vaiko individualius poreikius. Darbo su grupe metodu galima greičiau padėti išspręsti vaikų problemas, nes darbo su grupe metu pagalbą teikia ne tik socialinis darbuotojas, bet ir kiti vaikai. Šio metodo pagalba yra ugdomi socialiniai įgūdžiai taip pat ugdomos vaiko fizinės ir dvasinės savybės. Todėl penktu klausimu siekta nustatyti *ugdomosios veiklos metodus vaikų dienos centre.*

16 lentelė. SD taikomi ugdomosios veiklos metodai vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
SD ugdomosios veiklos metodai	Individualus darbas	<p>„<...>daugelis vaikų turi bendravimo sunkumų, todėl dažnai individualių pokalbių ar užsiėmimų metu su vaiku kalbama apie priimtinus bendravimo būdus<...>(SD1).</p> <p>„<...>bendraudami su aplinkiniais, pvz. kitaip reaguodamas į erzimą, kilusį pyktį<...>“(SD2).</p> <p>„<...>vyksta diskusijos, mokomės bendrauti ir tinkamai elgtis būdami tarp žmonių, bendraujame individualiai, analizuojame situacijas<...>“(SD3).</p> <p>„<...>labiausiai padeda bendravimas ir jų paskatinimas<...>“(SD4).</p> <p>„<...>svarbiausia bendravimas, nes atviras pokalbis su vaiku viską pakeičia<...>“(SD5).</p>
	Darbas su grupe	<p>„<...>per savaitę vieną ar du kartus vyksta socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimai įvairiausiomis temomis<...>(SD1).</p> <p>„<...>dienos centre vaikai mokosi gamintis maistą, plautis rankas prieš valgi, tvarkytis patalpas, aplinką ir visa tai padeda kasdienybėje, mokau, kad reikia prisžiūrėti savo rūbus, pasikeisti kojines, kad jos būtų švarios<...>specialių socialinių įgūdžių ugdymo programų netaikome<...>“(SD2).</p> <p>„<...>socialinių įgūdžių ugdymo programų netaikau. Dažniausiai pasirenku užsiėmimus iš knygų, interneto, parsivežu iš mokymų<...>“(SD4).</p>

Remiantis informantų atsakymais (16 lentelė) buvo išskirtos dvi subkategorijos: individualus darbas ir darbas su grupe. SD1 akcentavo, kad *daugelis vaikų turi bendravimo sunkumų, todėl dažnai individualių pokalbių ar užsiėmimų metu su vaiku kalbama apie priimtinus bendravimo būdus*. SD3 ir SD4 nurodė, kad *vyksta diskusijos, mokomės bendrauti ir tinkamai elgtis būdami tarp žmonių, bendraujame individualiai, analizuojame situacijas*. SD5 paminėjo, kad *svarbiausia bendravimas, nes atviras pokalbis su vaiku viską pakeičia*. Remiantis informantų atsakymais atsiskleidė darbo su grupe įgyvendinimas dienos centre per specialius užsiėmimus vaikams, sociokultūrinę veiklą. SD1 pažymėjo, kad *per savaitę vieną ar du kartus vyksta socialinių įgūdžių ugdymo užsiėmimai įvairiausiomis temomis*. Kiti informantai nurodė, kad tokių specialių socialinių įgūdžių ugdymo programų nevykdo, tačiau SD2 pažymėjo, kad *dienos centre vaikai mokosi gamintis maistą, plautis rankas prieš valgi, tvarkytis patalpas, aplinką ir visa tai padeda kasdienybėje, mokau, kad reikia prisžiūrėti savo rūbus, pasikeisti kojines, kad jos būtų švarios*.

Norint pasiekti gerų rezultatų dirbant su vaiku ir ugdant jam reikalingus socialinius įgūdžius, būtinas glaudus bendradarbiavimas tarp įvairių institucijų ir specialistų. Tik dirbant komandoje yra efektyviai siekiama užsibrėžtų tikslų, taikoma įvairūs pagalbos būdai, vieni kitus papildydami. Taip pat labai svarbu yra palaikyti ryšį su vaiko tėvais, informuoti juos apie vaiko

situaciją centre, prireikus konsultuoti. Šeštuoju interviu klausimu siekta išsiaiškinti: *kaip vaikų dienos centre yra įgyvendinamas komandinis darbas?*

17 lentelė. SD įgyvendinamas komandinis darbas vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Komandinis darbas	Tėvų įtraukimas	<p>„<...>siekiant efektyvios pagalbos vaikui labai svarbus bendravimas ir tėvų įtraukimas į pagalbos procesą. Kviečiamės į šventes, popietes, bendraujame individualiai<...>“(SD1).</p> <p>„<...>yra atvejų, kuriuos sprendžiame kartu su tėvais. Informuoju, kad atvyktų į VDC, taikomas pokalbis“<...>(SD2).</p> <p>„<...>tėvai yra įtraukiami ir kviečiami dalyvauti VDC veikloje, organizuojamos popietės, ekskursijos kartu, siekiama stiprinti tėvų ir vaikų ryšį per bendras veiklas<...>“(SD3).</p> <p>„<...>tėvai yra įtraukiami į problemų sprendimo procesą. Bandoma kalbėtis asmeniškai. Tėvai turi galimybę gauti psichologų konsultacijų, sprendžiant vaiko emocines ir psichologines problemas <..> skatiname bendradarbiauti ir kartu siekti geresnio tikslo vaiko labui<...>“(SD4).</p> <p>„<...>tėvai visada yra įtraukiami, jei nepadeda jokie kiti sprendimo būdai. Pasikviečiame tėvus pokalbiui į dienos centrą<...>“(SD5).</p>
	Bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis	<p>„<...>organizuojame susitikimus, aptariame vaikams kylančias problemas, poreikius, sprendžiame kaip spręsti, kokias priemones taikyti<...>(SD1).</p> <p>„<...>kviečiamės svečius, bendradarbiaujame su mokyklomis, policijos pareigūnais, savivaldybės atstovais, kitais rajono dienos centrais, įvairių profesijų atstovais, kultūros namais, jaunimo organizacija<...>(SD1).</p> <p>„<...>bendradarbiaujame su seniūnijos socialine darbuotoja, mokykla, biblioteka<...>“(SD2).</p> <p>„<...>bendradarbiaujame su mokykla, VTAT<...>“(SD3).</p> <p>„<...>bendradarbiaujame su seniūnijos socialine darbuotoja ir su mokykla<...>(SD5).</p>

Lentelėje (17) matome, kad komandinis darbas vaikų dienos centre įgyvendinamas bendradarbiaujant su kitomis įstaigomis ir vaikų tėvais. Kaip nurodė informantai SD1, SD2, SD3, *kviečiamės svečius, bendradarbiaujame su mokyklomis, policijos pareigūnais, savivaldybės atstovais, kitais rajono dienos centrais, įvairių profesijų atstovais, kultūros namais, jaunimo organizacija, seniūnijos socialine darbuotoja*. Siekiant efektyvios pagalbos vaikui labai svarbus bendravimas ir tėvų įtraukimas į pagalbos procesą. Informantai SD1, SD3 nurodė, jog *kviečiamės į šventes, popietes, bendraujame individualiai*. Informantai SD2, SD4 ir SD5 teigė, kad tėvus dažniau kviečiasi į dienos centrą iškilus kažkokioms problemoms ar įvykus įvykiui, *yra atvejų,*

kuriuos sprendžiame kartu su tėvais. Informuoju, kad atvyktų į VDC, taikomas pokalbis. Informantai nurodė, kad siekdami bendro tikslo, ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje kaip vienas kito veiklą papildantys ir vienas kito veikla besiremiantys specialistai *organizuojame susitikimus, aptariame vaikams kylančias problemas, poreikius, sprendžiame kaip spręsti, kokias priemones taikyti (SD1).*

Vaikų dienos centrų paskirtis – aktyviai kovoti su socialinėmis problemomis, užkirsti kelią skurdui, alkoholizmui, nusikalstamumo plitimui, socialiniai atskirčiai, skatinti bendruomenės aktyvumą, savarankiškumą sprendžiant problemas, išvengti socialinės atskirties. Siekiant išsiaiškinti kokios yra vaikų, lankančių Šilalės socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės SD paprašyta *išsakyti savo nuomonę apie galimybes ir pasiteirauta kokios Jūsų centre yra socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?* Gauti interviu duomenys pateikti 17 lentelėje.

18 lentelė. **SD** nuomonė apie socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes vaikų dienos centre.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės	Turimi ištekliai	<p>„<...>dienos centre vaikai jaučiasi kaip namie<...> dalyvauja įvairiuose socialinius įgūdžių ugdymo užsiėmimuose<...> skatinamas vaikų fizinis aktyvumas, nes dažnai einame sportuoti į stadioną, prie lauko treniruoklių, į žygius<...> vykstame su vaikais į ekskursijas, organizuojame vasaros stovyklas<...>vaikai dienos centre mokosi gaminti maistą<...>į dienos centrą kviečiamės svečius, kurie bendrauja su vaikais, veda jiems užsiėmimus įvairiomis temomis<...>“(SD1);</p> <p>„<...>sudaroma vaikams aplink, kurioje jie gali jaustis kaip namuose. Turi galimybę vykti į ekskursijas, ypač vasaros metu. <...> dalyvauja įvairioje veikloje, kurioje atsiskleidžia vaikui įdomi veikla<...>vaikai gali gauti pagalbą ruošiant pamokas<...>gauna nemokamą maitinimą<...>turi galimybę pasireikšti kūrybinėje veikloje<...>labai daug kas priklauso nuo darbuotojo, kuris dirba su vaikais<...>“(SD2);</p> <p>„<...>sudaromos visos sąlygos, kad vaikas jaustųsi saugiai, bendraujame su vaiko tėvais<...>vaikai dalyvauja įvairiuose užsiėmimuose, vykstame į ekskursijas<...>“(SD3);</p> <p>„<...>vaikai dienos centre gauna nemokamą maitinimą, žaidžiame žaidimus, turi galimybę patys sugalvoti įvairių veiklų ir jas įgyvendinti<...>sprendžiame iškilusias problemas<...>“(SD4);</p> <p>„<...>ugdome atsakomybę dėl namų darbų atlikimo. <...>padėti vaikui atrasti tinkamiausią veiklą bei pritaikymo būdą<...>mokosi valdyti savo jausmus<...>“(SD5).</p>
	Apribojimai	<p>„<...>trūksta darbuotojų, o vaikų skaičius, lankančių dienos centrą didelis, todėl kartais sunku įgyvendinti suplanuotas veiklas<...> trūksta lėšų, kai kurioms veikloms įgyvendinti<...>“(SD1);</p> <p><...>nepritaikytos patalpos, nors visaip bandome jas padaryti jaukesnes<...>(SD4).</p>

18 lentelėje matome, jog apibūdinant socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes vaikų dienos centre išskirtos dvi subkategorijos: turimi ištekliai, apribojimai. Aptardami socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes vaikų dienos centre, informantai SD1, SD2, SD4 kalbėjo apie saugios aplinkos sukūrimą, kai *dienos centre sudaroma vaikams aplinka, kurioje jie gali jaustis kaip namuose*. Dienos centre vaikai turi galimybę įgyti įvairios teigiamos patirties, kai *dalyvauja įvairiuose socialinius įgūdžių ugdymo užsiėmimuose (SD1), turi galimybę pasireikšti kūrybinėje veikloje (SD2)*. SD1 kalbėjo apie vaikų fizinio aktyvumo skatinimą, *nes dažnai einame sportuoti į stadioną, prie lauko treniruoklių, į žygius<...> vykstame su vaikais į ekskursijas, organizuojame vasaros stovyklas<...> vaikai dienos centre mokosi gaminti maistą<...> į dienos centrą kviečiamės svečius, kurie bendrauja su vaikais, veda jiems užsiėmimus įvairiomis temomis*. SD2, SD5 nurodė, jog *vaikai gali gauti pagalbą ruošiant pamokas ir atsakomybės ugdymo(si) svarbą, kai ugdome atsakomybę dėl namų darbų atlikimo*.

Iš interviu metu gautos informacijos matyti, jog SD ugdydami vaikų socialinius įgūdžius dienos centre susiduria su tam tikrais apribojimais, kurie riboja socialinių įgūdžių ugdymo galimybes. Kalbėdami apie apribojimus informantai SD1 ir SD4 nurodė, kad *trūksta darbuotojų, o vaikų skaičius, lankančių dienos centrą didelis, todėl kartais sunku įgyvendinti suplanuotas veiklas<...> trūksta lėšų, kai kurioms veikloms įgyvendinti. Nepritaikytos patalpos, nors visaip bandome jas padaryti jaukesnes*.

Aštuntu interviu klausimu siekta nustatyti SD nuomonę apie veiklos tobulinimo galimybes dienos centre. Todėl informantų pasiteirauta: *ką tobulintumėte savo veikloje ugdant vaikų socialinius įgūdžius?*

19 lentelė. **SD** veiklos tobulinimo galimybės ugdant vaikų socialinius įgūdžius.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Veiklos tobulinimo galimybės	Mokymai	„<...>dalyvauti įvairiuose mokymuose, kurie suteikia naudingų teorinių ir praktinių žinių<...>(SD1). „<...>reikalinga atnaujinti žinias, lankytis seminaruose<...>“(SD3). „<...>lankytis seminaruose, kuriuose įgyčiau daugiau reikiamos informacijos kaip dirbti su vaikais tam tikrose situacijose<...>“(SD5).
	Asmeninių resursų skyrimas	„<...>skirti vaikams daugiau individualaus dėmesio, ieškoti kuo įvairesnės veiklos, pritraukti daugiau lėšų, kad paslaugos būtų įvairesnės ir vaikams įdomesnės<...>“(SD1). „<...>daugiau laiko skirčiau grupinių užsiėmimų organizavimui<...>“(SD2). „<...>ugdyti savo kantrybę, kurios labai reikia dirbant su vaikais, tobulinti bendravimo ir dar geresnio įsiklausymo įgūdžius<...>“(SD4).

		„<...>sieksiu daugiau skirti laiko bendravimui su vaikais<...>“ (SD5).
--	--	--

Remiantis informantų atsakymais (19 lentelė), pastebima, kad veiklos tobulinimo galimybės išskirtos į dvi subkategorijas: mokymai, asmeninių resursų skyrimas. Informantai SD1, SD3 ir SD5 nurodė, kad dalyvavimas įvairiuose mokymuose, seminarų lankymas *kuriuose įgyčiau daugiau reikiamos informacijos kaip dirbti su vaikais tam tikrose situacijose*, būtų vieni iš būdų, kurie prisidėtų prie savo veiklos tobulinimo ugdant vaikų socialinius įgūdžius.

Asmeninio laiko ir jėgų atidavimas skiriant *vaikams daugiau individualaus dėmesio, ieškoti kuo įvairesnės veiklos, pritraukti daugiau lėšų, kad paslaugos būtų įvairesnės ir vaikams įdomesnės, daugiau laiko skyrimo grupinių užsiėmimų organizavimui, kantrybės ugdymui*, informantai nurodo kaip daugiau nuo jų pačių priklausančių asmeninių resursų.

Apibendrinant galima teigti, dienos centre vaikai turi galimybę įgyti įvairios teigiamos patirties, kai dalyvauja įvairiuose socialinius įgūdžių ugdymo užsiėmimuose, turi galimybę pasireikšti kūrybinėje veikloje. Vaikams teikiama pagalba pamokų ruošoje, organizuojamos ekskursijos, žygiai, vasaros stovyklos, į dienos centrą kviečiami svečiai, kurie perduoda vaikams vertingos patirties.

DISKUSIJA

Pagrindinis švietimo strategijos 2013 – 2020 metų (2014) strateginis tikslas yra <...> ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Labai nevienodas atskirų savivaldybių skiriamas socialinių paslaugų vaikui ir šeimai finansavimo dydis. Nemaža dalis savivaldybių nekuria socialinių paslaugų šeimai ir vaikui tinklo, naudojami tik stacionarių valstybės įstaigų paslaugomis (*Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003). Trūksta vaikų ir jaunimo užimtumo programų ir konkrečių paslaugų, dienos centrų, kitų vaikų papildomo ugdymo įstaigų; neišspręstos vaikų ir jaunimo vasaros poilsio ir užimtumo problemos. *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje* (2003) vienas iš principų yra padėti vaikui tapti kompetentingam rūpintis savimi kasdieniame gyvenime taip pat plėtoti savo socialinius tarpasmeninius santykius ir pasitikėjimą.

Vaikų dienos centrai siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvaciją, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, valkatavimo gatvėmis, padėti jiems pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didinti jų savivertę. Dienos centre sudaromos sąlygos vaiko socialinių įgūdžių ugdymuisi. Vaikų dienos centrai padeda spręsti vaikų gerovės problemas, mokyklinio amžiaus vaikams teikia socialinę priežiūrą, psichologinę pagalbą ir ugdymą, ypač tų, kurių šeimos yra nepilnos (be vieno iš tėvų), skurdžios, piktnaudžiauja alkoholiu arba turi kompleksinių problemų.

Tyrimo dalyviai ŠPS ir SD apibūdindami problemas, su kuriomis susiduria vaikų dienos centrus lankantys vaikai, informantai kalbėjo apie vaikų, lankančių dienos centrus socialinių įgūdžių trūkumas, bendravimo, savarankiškumo, higienos, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoką, patiriamus emocinius sunkumus, nes vaikai nemoka tinkamai spręsti jiems iškilusių problemų, nesugeba tinkamai valdyti savo pykčio ir mokymosi problemas tai - vengimas lankyti pamokas, patyčios mokykloje. Tai atitinka autorių Raudeliūnaitės R., Paigozina D. (2009), Gudžinskienė, Barkauskaitė-Lukšienė (2013) nuomonę, kurie pagrindiniais socialiniais vaiko įgūdžiais laiko: mokėjimą bendrauti, tinkamą vaiko elgesį, savikontrolę, gebėjimą suvokti jausmus, įveikti stresą. Autorės teigia, kad šie socialiniai įgūdžiai turi būti išugdomi, nes nuo jų priklauso vaiko elgesys, nukreiptas ne tik į save, bet ir į aplinkinius.

Tyrimu nustatyta, kad ŠPS ir SD ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos. Vaikai, lankantys Šilalės rajono dienos centrus susiduria su socialinių įgūdžių trūkumu, bendravimo, savarankiškumo, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoka, emociniais ir mokymosi sunkumais. Dienos centrų aplinka pritaikyta taip, kad kuo

labiau primintų saugią namų aplinką, kurioje vaikas jaustųsi saugus, užtikrinamas nuoširdus ryšys su darbuotoju. Tyrimo rezultatai dera su Masiliauskienė E., Griškutė V. (2010) nuomone, kurios teigia, kad vaikų dienos centrai teikia kompleksinę pagalbą, kurios tikslas – organizuoti tinkamą vaikų užimtumą po pamokų, ugdyti vaikų atsparumą socialinės rizikos veiksniams. Vaikų dienos centrai siekia skatinti ir palaikyti vaikų mokymosi motyvaciją, organizuoti jų laisvalaikio užimtumą, apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, vaikataavimo gatvėmis, padėti jiems pasijusti visaverčiais visuomenės nariais, didinti jų savivertę.

Tyrimu atskleista, kad darbas su grupe yra labai efektyvus metodas. Šiuo metodu galima greičiau padėti išspręsti vaikų problemas, nes grupinio darbo su vaiku metu pagalbą teikia ne tik darbuotojas, bet ir kiti vaikai. Šio metodo pagalba yra ugdomi socialiniai įgūdžiai taip pat ugdomos vaiko fizinės ir dvasinės savybės. Grupės nariai mokosi pajusti atsakomybę už savo veiksmus, už kitus narius, esančius grupėje. Todėl darbuotojas taikydamas darbo su grupe veiklas, formuoja bendravimo gebėjimus, kurie padeda bendradarbiauti, skatina gerbti kitų nuomonę, kurti ir reikšti idėjas bei mažinti konfliktų galimybes. Darbas grupėse, anot Vosylienės (2009), yra ypač efektyvus uždariems, pasitikėjimo stokojantiems vaikams. Grupinio darbo metu gali būti atliekama sociodrama, terapinės pratybos, ugdomi socialiniai įgūdžiai.

Jankauskaitė S. (2009), Klimienė A. (2009) taip pat pažymi, kad norint pasiekti gerų rezultatų dirbant su vaiku ir ugdant jam reikalingus socialinius įgūdžius, būtinas glaudus bendradarbiavimas tarp įvairių institucijų ir specialistų. Ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centre labai svarbu yra komandinis darbas, sudarantis sąlygas kompleksiniam problemų sprendimui. Bendradarbiaujanti personalo veikla, bendromis jėgomis siekia įgyvendinti vaiko socialinių įgūdžių ugdymo tikslus ir uždavinius. Komandinis darbas reiškia, kad įstaigos specialistai dirba glaudžiai koordinuodami savo veiklą ir vaiko pagalbos organizavimo procese dalyvauja kaip vienas kito veiklą papildantys ir vienas kito veikla besiremiantys specialistai, siekdami bendro tikslo – ugdyti socialinius įgūdžius, kurių trūksta vaikams, lankančioms dienos centrą. ŠPS ir SD nurodė, kad komandinio darbo metu su kitais įstaigos darbuotojais, kitomis institucijomis. Organizuoja susitikimus su vaikų, lankančių dienos centrą, tėvais, įtraukia juos į dienos centro veiklas.

Tyrimo ribojimai ir rekomendacijos tolimesniems tyrimams. Tyrimas buvo organizuojamas kaip rajono atvejis, t. y. atliktas Šilalės rajono (X ir Y) vaikų dienos centruose. Todėl tvirtai teigti, kad tyrimo rezultatai gali būti pritaikyti visos Lietuvos mastu negalima. Atsižvelgiant į tai, kad vaikų dienos centrai padeda spręsti vaikų gerovės problemas, mokyklinio amžiaus vaikams teikia socialinę priežiūrą, psichologinę pagalbą ir ugdymą, ypač tų, kurių šeimos yra nepilnos (be vieno iš tėvų), skurdžios, piktnaudžiauja alkoholiu arba turi kompleksinių

problemų. Centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos. Šių įstaigų darbuotojai siekia padėti vaikams, lankantiems X ir Y dienos centrus ir nesiekia jokios naudos sau. Tyrimas atliktas su X ir Y vaikų dienos centrų darbuotojais. Tyrimą būtų galima pakartoti su X ir Y vaikų dienos centrų vaikais, siekiant pastebėti ugdymo(si) galimybes vaikų dienos centruose iš vaikų pusės.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, kad dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų tikslas yra palaikyti ir atstatyti šeimų savarankiškumą atliekant įvairias visuomeniniame ar asmeniniame šeimos gyvenime reikalingas funkcijas, ugdyti vaikų socialinius įgūdžius taip užkirsti kelią galimoms problemoms ateityje vaiko asmeniniame ir profesiniame gyvenime. Vaikų dienos centro darbuotojai (švietimo pagalbos specialistai (socialinis pedagogas, psichologas) ir socialinės srities specialistai (socialinis darbuotojas) dirbdami dienos centre ir ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, nustato vaiko individualius poreikius, sudaro individualų pagalbos planą, skatina, motyvuoja vaiką dalyvauti pagalbos procese, moko vaiką kaip įveikti gyvenimiškas problemas, parenka darbo metodus atsižvelgdami į individualius vaiko poreikius. Socialinių įgūdžių ugdymas įgyvendinamas per individualų darbą, darbą su grupe ir komandinį darbą su vaiku ir kitais specialistais. Vaikų dienos centre vaikų socialiniai įgūdžiai ugdomi individualių konsultacijų metu, taikant socialinių įgūdžių ugdymo programas, per sociokultūrinę veiklą, į socialinių įgūdžių ugdymo procesą įtraukiant tėvus, kitus specialistus, dirbančius vaikų gerovės srityje.

2. Atlikus kokybinį tyrimą ir remiantis švietimo pagalbos specialistų (socialinių pedagogų, psichologų) nuomone, nustatyta, kad dienos centruose vaikai yra ne tik prižiūrimi, bet ir socializuojami, jiems teikiama psichologinė pagalba, padedama ruošti pamokas, suteikiamas maitinimas, kitos paslaugos. Švietimo pagalbos specialistai dirbdami vaikų dienos centre nurodė, kad vaikai, lankantys Šilalės rajono dienos centrus susiduria su socialinių įgūdžių trūkumu, bendravimo, savarankiškumo, kasdienio gyvenimo įgūdžių stoka, emociniais ir mokymosi sunkumais. ŠPS tikslas yra padėti vaikams adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. ŠPS pažymėjo, kad užtikrina socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes taikydami socialinių įgūdžių ugdymo programas, teikdami psichologines konsultacijas, dirbdami individualiai su vaiku ir su grupe. Dienos centre sudaromos sąlygos vaikų pamokų ruošai, ugdomi maisto gaminimo įgūdžiai, vykdoma įvairi kūrybinė ir sportinė ugdomoji veikla, organizuojamos pažintinės, edukacinės ir pramoginės išvykos.

3. Atlikus Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų kokybinį tyrimą, ištirta socialinių darbuotojų nuomonė apie vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, ugdymo(si) galimybes. Tyrimo metu išryškėjo vaikų dienos centrą lankančių vaikų problemos – tai socialinių įgūdžių stoka, emociniai sunkumai, mokymosi sunkumai. SD ugdomoji veikla dienos

centre įgyvendinama, dirbant individualiai su vaiku ir su grupe, vaikams dalyvaujant įvairiuose socialinius įgūdžių ugdymo užsiėmimuose, jie turi galimybę pasireikšti kūrybinėje veikloje, teikiama pagalba pamokų ruošoje, organizuojamos tikslingas užimtumas, ekskursijos, žygiai, vasaros stovyklos, į dienos centrą kviečiami svečiai, kurie dalinasi su vaikais savo patirtimi. Siekdami bendro tikslo, ugdydami vaikų socialinius įgūdžius, kaip vienas kito veiklą papildantys ir vienas kito veikla besiremiantys specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje.

REKOMENDACIJOS

Rekomendacijos švietimo pagalbos specialistams (socialiniams pedagogams, psichologams).

Švietimo pagalbos specialistai turėtų didesnę dėmesį skirti socialinių įgūdžių ugdymo programų taikymui, prevenciniam darbui su vaikais, įtraukti tėvus į dienos centro veiklą (kviestis juos ne tik tada, kai iškyla problema), plečiant vaikų socialinių įgūdžių ugdymo galimybes, dienos centre plėtoti savanorišką veiklą. Tuo tikslu siūlome:

- siekiant užkirsti kelią kylančioms problemoms Šilalės rajono dienos centruose aktyviai taikyti prevencines ugdymo programas;
- socialinių įgūdžių ugdymą organizuoti įvairesniais metodais, pasitelkiant specialistus;
- kurti pagalbos tinklą, siekiant užtikrinti kompleksiskai teikiamos pagalbos vaikui teikimą;
- įtraukiant jaunimo organizacijų savanorius, vyresnių klasių mokinius, kurie galėtų dalyvauti įvairiose vaikų dienos centro organizuojamose veiklose: vasaros stovyklose, organizuojant šventes, vykdant veiklą dienos centre;
- Siekiant efektyviau spręsti vaikams iškylančius sunkumus ir sudaryti jiems didesnes galimybes socialinių įgūdžių ugdymui(si) labiau įtraukti vaikų tėvus į dienos centro veiklą, organizuoti bendras išvykas, siekiant, kad tėvai gautų daugiau žinių apie vaikų raidos etapus ir žinotų kaip tinkamai spręsti kylančius sunkumus auklėjant vaikus, organizuoti pozityvios tėvystės mokymus.

Rekomendacijos socialiniams darbuotojams.

Ugdant vaikų, lankančių dienos centrus socialinius įgūdžius, tradicinės darbo priemonės ne visuomet yra efektyvios, todėl socialiniai darbuotojai turėtų ugdymo procesui pasitelkti įvairesnius metodus, bendradarbiauti su kitų įstaigų, dirbančių vaikų gerovės srityje, specialistais. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas ir vertybių formavimas – tai kompleksinis ir ilgalaikis procesas, į kurį, be paties ugdytinio, turi būti įtraukti jo aplinkoje esantys asmenys, todėl į socialinių įgūdžių ugdymo procesą įtraukti tėvus.

- greta dienos centre taikomų priemonių, siūlytume vykdyti socialinių įgūdžių ugdymo programas dirbant individualiai su vaiku ir organizuojant darbą grupėje.
- vykdant socialinių įgūdžių ugdymo programas, rekomenduotume nuolat stebėti ugdytinių elgesio raidą ir vertinti taikomų priemonių bei metodų efektyvumą, skatinti pačius

ugdyminius įvardyti savyje vykstančius pokyčius. Visa tai leistų gauti grįžtamąjį ryšį apie vykstančius pokyčius ugdymo procese.

- tėvus rekomenduotume supažindinti, organizuojant jiems grupes ar konsultuojant individualiai, su vaiko raidos etapais, paauglystės tarpsnio ypatumais, supažindinti su bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumais, nenaudojant smurto, agresijos prieš vaikus.
- ugdant vaikus, lankančių dienos centrus, socialinius įgūdžius, kviečiamieji įvairių įstaigų atstovus, jaunimo organizacijų darbuotojus ir savanorius, kurie galėtų prisidėti prie vaikų ugdymo galimybių plėtojimo.

Literatūra

1. Alifanovienė D., Šapelytė O., Bėčiūtė N. 2015. Possibilities for development of social education and social educational services for a family at children's day care centres. Social welfare [interaktyvus], Nr. 5 (1) [žiūrėta 2019 sausio 14 d.]. 15 p. Prieiga per Internetą:<<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3672/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=876db869-03fc-4a90-b776-b06ae87e468e%40sdc-v-sessmgr01>>.
2. Bitinas B. 2000. Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.
3. Bitinas B. 2011. Edukologijos terminija: kokybė ir problemos. Klaipėda: KU leidykla.
4. Bitinas B. 2013. Rinktiniai edukologiniai raštai. Vilnius: Edukologija.
5. Bitinas B., Rupšienė L., Židžiūnaitė V. 2008. Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: Jokužio leidykla.
6. Celene E. Domitrovich, Katharine C. Staley, Joseph A. Durlak, Roger P. Weissberg. 2017. Social-Emotional Competence: An Essential Factor for Promoting Positive Adjustment and Reducing Risk in School Children. Child development [interaktyvus], Nr. 2. [žiūrėta sausio 12 d.]. 413 p. Prieiga per Internetą:<<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=28&sid=b9c56fdd-0956-4ebe-8a96-eb9e5b3dd19a%40pdc-v-sessmgr02>>.
7. Dewwey J. 2014. Demokratija ir ugdymas. Įvadas į ugdymo filosofiją. Baltic printing house: Klaipėda.
8. Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo. 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. sausio 9 d.]. Prieiga per Internetą:<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211767>>.
9. Dėl vaikų dienos centrų veiklos rekomendacijų patvirtinimo. 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 sausio 9 d.]. Prieiga per Internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/177d2dd07c9111e5b7eba10a9b5a9c5f>>.
10. Duoblienė L. 2006. Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link. Vilnius: Tyto Alba.
11. Eidukevičiūtė R. 2003. Dienos centrai: vaikų elgesio ir emocinės problemos bei teikiamos paslaugos. Vilnius.
12. Gudžinskienė, V. 2010. Kompetencijų įgijimo prielaidos ir sveikatos bei kai kurių socialinių kompetencijų raiška. Mokslo darbų apžvalga: socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Vilnius: VPU.

13. Gudžinskienė, V. 2013. Jaunimo sveikatos socialinis ugdymas. Monografija. Mykolo Riomerio universitetas.
14. Gudžinskienė, V., Barkauskaitė-Lukšienė, Ž. 2013. Nuteistųjų vaikų socialinių įgūdžių reikšmės subjektyvus vertinimas ir jų požiūris į socialinių įgūdžių ugdymą patalpos namuose. *Socialinis darbas*, 12 (2), 284-297.
15. Gudžinskienė V. 2007. Nesirūpinimas, nepriežiūra, fizinė, emocinė ir seksualinė prievarta bei jų poveikis vaikui. Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas. Mokomoji metodinė priemonė. Vilnius.
16. Heineman Pieper, M. Ph. D., Pieper, J.W. M. D. (2011). Išmintinga meilė. UAB Katalikų pasaulio leidiniai.
17. Indrašienė V., Šlapelienė E. 2007. Vaikų požiūris į jų lankomus dienos centrus. *Socialinis ugdymas* Nr. 3 (14). Vilnius: VPU leidykla.
18. Jankauskaitė S. 2009. Paslaugos, teikiamos socialinės rizikos šeimoms, Vilniaus socialinės paramos centre. *Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis*. Vilnius: Kronta.
19. Joe Magliano Ph. D. 2017. Why a Child's Social-Emotional Skills Are So Important. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.]. Prieiga per Internetą:<<https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-wide-wide-world-psychology/201701/why-child-s-social-emotional-skills-are-so-important>>.
20. Johnson, L. C. 2003. Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. Vilnius.
21. JT Vaiko teisių konvencija [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. sausio 10 d.]. Prieiga per Internetą:<1989.<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>>.
22. Kaffemanienė, I., Jurevičienė, M., Ruškus, J. (2012). Socialinių įgūdžių sampratos ir struktūros komponentų teorinė analizė *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 3(86).
23. Kardelis K. 2017. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
24. Kvieskienė. G. 2007. Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų aptvalga. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
25. Kvieskienė G. 2003. Socializacija ir vaiko gerovė: monografija Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
26. Kvieskienė. G. 2007. Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų aptvalga. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
27. Langeveld J. H., Gundersen K., Svartdal F. 2012. Social competence as a mediating factor in reduction of behavioral problems. *Scandinavian journal of educational research*, No. 31 (2), 1 – 19 p.

28. Lekavičienė R., Antinienė D. 2015. Emocinis intelektas: Lietuvos jaunimo tyrimas. UAB Humanitas.
29. Leliūgienė I. 1997. Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas: Technologija.
30. Leliūgienė, I. 2005. Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologija.
31. Liuobikienė I. 2010. Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija.
32. LR Konstitucija. 1992. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. sausio 9 d.]. Prieiga per Internetą:<<https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>.
33. Masiliauskienė, E., Griškutė, V. (2010). Vaikų dienos centrų teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiškos kontekstų empirinis tyrimas. Mokytojų ugdymas. Nr. 14 (1). Šiaulių Universitetas.
34. Norvilienė A. 2014. Kryptingas tarpkultūrinis studentų ugdymas, kaip tarpkultūrinės kompetencijos tobulinimo veiksnys (mokytojų rengimo universitete atvejis). Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
35. Oaklander, V. 2007. Langas į vaiko pasaulį. Kaunas: Tmogaus psichologijos studija.
36. Petraitenė J., Stankelienė J. ir kt. 2006. Metodinės rekomendacijos vaikų dienos centrų darbuotojams socialinio darbo su šeima klausimais. Vilnius: Baltijos kopija.
37. Rachel M. Fenning, Bruce L. Baker, and Jaana Juvonen. 2011. Emotion Discourse, Social Cognition, and Social Skills in Children With and Without Developmental Delays. Child development. Nr. 2 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. sausio 9 d.] 717 p. Prieiga per Internetą:<<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=20&sid=b9c56fdd-0956-4ebe-8a96-eb9e5b3dd19a%40pdc-v-sessmgr02>>.
38. Ramanauskienė D., Stropaitienė D. 2007. Įgūdžių žiedas. Vilnius: UAB Ciklonas.
39. Raudeliūnaitė R. 2007. Sutrikusio regėjimo paauglių socialiniai įgūdžiai ir jų ugdymo pedagoginės prielaidos. Mokslo monografija. Šiaulių universiteto leidykla.
40. Railienė A., Gudžinskienė V. 2012. Socialinių įgūdžių ir karjeros kompetencijų ugdymas vaikų dienos centre: vaikų dienos centrų darbuotojų požiūris. Socialinis darbas Nr. 11(1). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. sausio 19 d.]. 96 p. Prieiga per Internetą:<<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3672/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=10&sid=876db869-03fc-4a90-b776-b06ae87e468e%40sdc-v-sessmgr01>>.
41. Ruzgienė A. Petružienė S. 2005. Vaikas ir aplinka. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
42. Raudeliūnaitė R. Paigozina D. 2009. Vaikų, gyvenančių globos namuose, socialinių įgūdžių raiškos ypatumai. Socialinis darbas, Nr. 8 (1), 138 – 146 p.

43. Rupšienė L. 2017. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: KU leidykla.
44. Samašonuk K., Gudonis V. 2007. Globos namų auklėtinių socialinių įgūdžių ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. Specialusis ugdymas, Nr. 1 (16), 54 – 67 p.
45. Smith M. 2009. Rethinking residential child care – positive perspectives. Great Britain: University of Bristol.
46. Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas: pradinė klasių įgūdžiams ugdyti. 2009. Vilnius: Baltijos kopija.
47. Spanjaard H., Creemers J. 2007. Vaikų ir paauglių socialinių įgūdžių ugdymas. Vaiko teisių apsauga bendruomenėje. Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas. Standartų spaustuvė: Vilnius.
48. Socialinis pranešimas. 2017 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 sausio 10 d.]. Prieiga per Internetą: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13488_socialinis-pranesimas-2016-17.pdf>.
49. Strulienė N. 2007. Tiltai. Paauglių socialinių įgūdžių ugdymo programa. Kaunas: Arx Baltica
50. Sutton C. 1999. Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
51. Šniras, Š. 2005. Krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių ugdymo ypatumai. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
52. Šniras Š., Malinauskas R. 2006. Moksleivių socialinių įgūdžių ugdymas. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
53. Šniras Š., Dumčienė A., Dumbliauskas A. 2007. Sportuojančių ir nesportuojančių mokinių socialinių įgūdžių ypatumai. Pedagogika, Nr. 85, 110 – 115 p.
54. Ūalimienė, L. 2003. Socialinės paslaugos. Vilnius: Specialiosios psichologijos laboratorija.
55. Thomson R. 2020. Social and personality development in childhood [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 vasario 23 d.]. Prieiga per Internetą:< <https://nobaproject.com/modules/social-and-personality-development-in-childhood>>.
56. Tidikis R. 2003. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
57. Vaitiekienė, N. 2013. Socialinės rizikos šeimų vaikų, lankančių dienos veiklos tarnybą, socialinių įgūdžių analizė. Profesinės studijos, teorija ir praktika.
58. Valstybinė Šeimos politikos koncepcija. 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 sausio 12 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5477&p_k=1>.

59. Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija. 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2020 m. sausio 10 d.]. Prieiga per Internetą:< https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf>.
60. Vosyliienė E. (2009). Socioedukacinis darbas su vaiku: mokomoji knyga. Vilnius: Baltos lankos.
61. Žalimienė L. 2003. Socialinės paslaugos, Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
62. Žalimienė L. 2007. Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMYNAS ŠVIETIMO PAGALBOS SPECIALISTAMS

Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto *Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos studijų* programos magistrantūros studentė Inga Ežerskienė atlieka tyrimą, kurio tikslas - *atskleisti vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes*. Apibendrinti tyrimo rezultatai bus panaudoti baigiamajame darbe „*Vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės*“. Man, kaip tyrėjai, svarbiausia Jūsų nuomonė. Interviu konfidencialumą užtikrinu.

1. Įvardinkite, kokie vaikai gali lankyti Jūsų dienos centrą?
2. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria vaikai, lankantys Jūsų dienos centrą?
3. Apibūdinkite, kaip vyksta socialinių įgūdžių ugdymas(is) dienos centre?
4. Pakomentuokite, kokioje dienos centro veikloje vaikai pritaiko įgytus socialinius įgūdžius?
5. Apibūdinkite savo kaip darbuotojo(s) taikomus ugdomosios veiklos metodus, dirbant su dienos centro ugdytiniais?
6. Pakomentuokite kaip vaikų dienos centre įgyvendinamas komandinis darbas?
7. Jūsų nuomone, kokios Jūsų centre yra socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?
8. Ką tobulintumėte savo veikloje ugdant vaikų socialinius įgūdžius?
9. Kiek laiko dirbate švietimo pagalbos specialistu vaikų dienos centre?
10. Koks Jūsų amžius?
11. Koks Jūsų išsilavinimas?

INTERVIU KLAUSIMYNAS SOCIALINIAMS DARBUOTOJAMS

Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto *Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos studijų* programos magistrantūros studentė Inga Ežerskienė atlieka tyrimą, kurio tikslas - *atskleisti vaiky, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrų socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybes*. Apibendrinti tyrimo rezultatai bus panaudoti baigiamajame darbe „*Vaikų, lankančių Šilalės rajono vaikų dienos centrus, socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės*“. Man, kaip tyrėjai, svarbiausia Jūsų nuomonė. Interviu konfidencialumą užtikrinu.

1. Įvardinkite, kokie vaikai gali lankyti Jūsų dienos centrą?
2. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria vaikai, lankantys Jūsų dienos centrą?
3. Apibūdinkite, kaip vyksta socialinių įgūdžių ugdymas(is) dienos centre?
4. Pakomentuokite, kokioje dienos centro veikloje vaikai pritaiko įgytus socialinius įgūdžius?
5. Apibūdinkite savo kaip darbuotojo(s) taikomus ugdomosios veiklos metodus, dirbant su dienos centro ugdytiniais?
6. Pakomentuokite kaip vaikų dienos centre įgyvendinamas komandinis darbas?
7. Jūsų nuomone, kokios Jūsų centre yra socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės?
8. Ką tobulintumėte savo veikloje ugdant vaikų socialinius įgūdžius?
9. Kiek laiko dirbate socialinį darbą vaikų dienos centre?
10. Koks Jūsų amžius?
11. Koks Jūsų išsilavinimas?